

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp

Fakultet for landskap og samfunn

Veileder: Per Kåre Sky

Bruksordning av beiteretter etter jordskifteloven § 3-8

Rules on joint use of grazing rights

Snorre Hestengen

Master i eiendom

Forord

Denne masteroppgaven markerer avslutningen på min femårige utdannelse i studieretningen *master i Eiendom* ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Oppgavens omfang er på 30 studiepoeng og ble skrevet våren 2019. Veileder for oppgaven har vært professor i jordskifte ved institutt for eiendom og juss, Per Kåre Sky.

Jeg ønsker å benytte anledningen til å takke samtlige parter i sakene jeg har jobbet med, og dommerne som har stilt til intervju. Deres deltagelse i prosjektet og viljen til å dele synspunkter har vært avgjørende for å danne et korrekt bilde av de undersøkte sakene.

Jeg ønsker også å takke Toril Høgsand og Hans Hestengen for deres bidrag med korrekturlesning.

Til slutt ønsker jeg å takke min veileder Per Kåre Sky for god faglig veiledning og motivasjon.

Oslo, juni 2019

Snorre Hestengen

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler hvordan jordskifteretten behandler saker om bruksordning av beiteretter etter jskl. § 3-8. Oppgaven tar sikte på å belyse hvorvidt en bruksordning kan bøte på utjenlige eiendomsforhold, avgrenset til å gjelde beiteretter.

Oppgaven er bygget ut ifra hovedproblemstillingen:

- Hvordan fungerer jordskifteloven § 3-8 til å regulere beitebruksproblematikk?

Hovedproblemstillingen søkes besvart gjennom tre delproblemstillinger:

1. Hvordan regulerer bruksordningen samarbeid og uenighet mellom partene?
2. Hvilke virkninger har bruksordningen hatt for partene?
3. Hvilke særskilte utfordringer knytter seg til bruksordning av beiteretter?

I arbeidet med oppgaven har det blitt benyttet kvalitative metoder med vekt på semi-strukturerte intervjuer av parter og dommere i jordskiftesaker, og dokumentstudier av rettsbøkene tilhørende samme saker. Totalt er det undersøkt 4 saker.

Det teoretiske utgangspunktet for oppgaven bygger på sentrale lover, lovforarbeid, rettspraksis, faglitteratur og tidligere masteroppgaver. I faglitteraturen og tidligere masteroppgaver er bruksordninger for veg, småskalakraftverk og båtoppstillingsplasser ofte viet mye spalteplass. Beitebruk og beiteretter er på den annen side et mindre undersøkt tema. Svært sparsommelig behandlet i faglitteraturen er artikler som spesifikt undersøker bruksordninger av beiteretter, selv om dyr på utmarksbeite ofte er et resultat av eller avhengig av sambruk mellom eiendommer.

Med bakgrunn i det teoretiske grunnlaget og empirien innsamlet i de undersøkte sakene, drøftes ulike problemstillinger knyttet til sambruk av beiteretter. Det gjøres betraktninger av innholdet i en bruksordnings vedtekter, samt hvilke vurderinger jordskifteretten kan og bør gjøre i utformingen av vedtektene.

Funnene i oppgaven tilsier at partene generelt er fornøyde med bruksordningene vedtatt av jordskifteretten og med prosessen ellers. Det viser seg at partene i liten grad er opptatt av vedtektenes innhold, selv om de i samtlige saker følges lojalt av partene. I to av sakene var konfliktnivået høyt som følge av tvister om underliggende rettsforhold. Partene i disse sakene var mer opptatt av resultatet i sakenes rettsfastsettende deler.

Abstract

The topic of this thesis is based upon how the land consolidation court creates rules on joint use of grazing rights. Furthermore, this thesis is taking into consideration how joint use of grazing rights measures to remedy impractical property arrangements.

The main research question is as follows:

- How does the land consolidation act section 3-8 function to regulate rules on joint use of grazing rights?

Additionally, the main research question will be enlightened through discussions of 3 sub-research questions:

1. How do the rules on joint use regulate cooperation and disagreements amongst the parties?
2. What effects have the rules on joint use had for the parties?
3. Which distinct challenges come as a direct consequence of rules on joint use of grazing rights?

The research questions in mention are sought to answered using qualitative methods where the semi-structured interview is used as the main measure. In total there have been performed interview with parts from 4 different cases.

This thesis' theoretical framework consists of laws, jurisprudence, academic articles and previous master theses. There have been close to none previous theses on this subject.

When combining the gathered data with the theoretical framework, this thesis discusses several different issues the land consolidation court may run into when creating rules on joint use of grazing rights.

The findings in this thesis indicates that the general consensus amongst the interviewed parts, is that they are mostly satisfied with the work of the land consolidation court.

Innhold

Kapittel 1: Innledning	1
1.1 Tema og aktualisering	1
1.2 Problemstillinger og avgrensninger.....	2
1.3 Hvorfor bruksordning av beiteretter?	2
1.4 Tidligere arbeid og litteratur	3
1.5 Oppbygning av oppgaven.....	4
Kapittel 2: Metode.....	5
2.1 Metodevalg.....	5
2.2 Kvalitativt intervju	6
2.3 Dokumentstudiet.....	7
2.4 Valg av saker og respondenter	7
2.5 Validitet	8
2.6 Reliabilitet.....	8
2.7 Etiske avveininger.....	9
2.8 Svakheter ved oppgaven	9
Kapittel 3: Teori.....	10
3.1 Jordskifteretten	10
3.1.1 Jordskifteinstituttet	11
3.1.2 Jordskifteinstituttet – generelle begreper	12
3.1.3 Kompetanse i jordskiftesaker	13
3.2 Bruksordninger etter jordskifteloven § 3-8.....	15
3.2.1 Bruksordningens form og innhold.....	18
3.3 Beiteretter	19
3.4 Bruksordninger av beiteretter og forholdet til jordskifteinstituttet	21
Kapittel 4: Presentasjon av sakene.....	23
4.1 JTRD-2012-32 – Sistranda.....	23
4.2 JSTE-2015-197830 – Osen	24
4.3 JSTA-2015-198564 – Kleivaland 27.....	26
4.3 JBER-2015-198949 – Fjellsbø Søndre	26
Kapittel 5: Presentasjon av samtaler med parter.....	28
5.1 JTRD-2012-32 – Sistranda.....	28
5.2 JSTE-2015-197830 – Osen	29
5.3 JSTA-2015-198564 – Kleivaland 27.....	29
5.4 JBER-2015-198949 – Fjellsbø Søndre	30

Kapittel 6: Drøfting	32
6.1 Hvordan regulerer bruksordningen samarbeid og uenighet mellom partene?	32
6.2 Hvilke virkninger har bruksordningen hatt for partene?	34
6.3 Hvilke særskilte utfordringer knytter seg til bruksordning av beiteretter?	36
Kapittel 7: Oppsummerende drøftelser	38
Avsluttende kommentar	40
Kilder.....	41
Litteratur.....	41
Lovregister	42
Domsregister	42
Lovforarbeid og annen offentlig publikasjon	42
Vedlegg.....	43
Vedlegg 1: NSD	43
Vedlegg 2: Intervjuguide	45
Vedlegg 3: Brev til parter.....	46
Vedlegg 4: Vedtekter JTRD-2012-32 – Sistranda.....	50
Vedlegg 5: Vedtekter JSTE-2015-197830 – Osen	53
Vedlegg 6: Vedtekter JSTA-2015-198564 – Kleivaland 27.....	55
Vedlegg 7: Vedtekter JBER-2015-198949 – Fjellsbø Søndre	56

Kapittel 1: Innledning

1.1 Tema og aktualisering

Temaet for denne oppgaven er bruksordning av beiteretter etter jordskifteloven § 3-8. Bruksordning er et virkemiddel jordskifteretten har til disposisjon i de tilfellene det er nødvendig å skape eller endre organisatoriske regler for bruken av et areal. § 3-8 er et fleksibelt virkemiddel jordskifteretten kan benytte i et bredt omfang tilfeller. Veg, båtoppstilling, jakt, vannkraftverk og beite er noen typetilfeller.

Bruksordninger er i dag en av jordskifterettens kjerneoppgaver (Bjerva et al., 2016 s. 74). Virkemiddelet er en mindre inngripende handling sammenlignet med eksempelvis et arealbytte etter jskl. § 3-4. Felles for alle saker behandlet etter § 3-8 er at en bruksordning fordrer samarbeid mellom partene. Partene er avhengige av hverandre for å kunne utnytte ressursene på en tjenlig måte. For å regulere bruken oppretter jordskifteretten i mange tilfeller et lag med tilhørende vedtekter. Bruksordningen vil likevel medføre et inngrep i den enkelte parts råderett i sambruksområdet, eksempelvis kan det gis begrensninger i antall dyr på beite eller reduksjon av jaktløyver.

Bruksordning som virkemiddel er utviklet gjennom lang og vidstrakt praksis i jordskifteretten. § 3-8 er utformet generelt i ordlyden med sikte på å regulere et bredt omfang av praktiske problemstillinger. Gjennom avhengighet mellom parter og fellesskap er målet å skape en funksjonsdyktig og robust løsning. Rapporten «Bruksordninger etter jordskifteloven» (Flø et al., 1996) ble skrevet i tilknytning gammel jordskiftelov. Her pekes det på at bruksordninger (og sams tiltak etter gammel lov) er gode og nødvendige virkemidler for jordskifterettens behandling av sambruksproblematikk, et syn jeg har hatt som utgangspunkt for utvikling av problemstillingene. Hverken hensynene bak bruksordninger eller kompetansen jordskifteretten har til å benytte seg av bruksordninger er i nevneverdig grad endret med ny lov; de standpunkter rapporten legger til grunn er overførbare til gjeldende lovverk.

1.2 Problemstillinger og avgrensninger

Oppgaven er bygd opp rundt hovedproblemstillingen:

Hvordan fungerer jskl. § 3-8 til å regulere beitebruksproblematikk?

Denne problemstillingen er utarbeidet etter standpunktene nevnt innledningsvis.

Hovedproblemstillingen er bred og trenger en utdypende beskrivelse. Ordet «fungerer» vil ha ulik tolkning ut ifra konteksten. I en ren subjektiv kontekst vil meningen ligge i hvorvidt partene er fornøyde med bruksordningen fastsatt av jordskifteretten, og om bruksordningene fungerer tilfredsstillende for partenes subjektive hensyn. På samme tid kan ordet *fungerer* betraktes i både juridiske og økonomiske kontekster. Den juridiske konteksten vil eksempelvis bero på vurderinger som partenes lojalitet mot vedtektene og mindretallets vern i forhold til endringer av vedtekter eller investeringer. Sett fra et økonomisk perspektiv kan det være tale om et gårdsbruks drift er mer lønnsom som følge av bruksordningen eller om bruksordningen åpner for bedre ressursutnyttelse i sambruksområdet. I hvilken grad bruksordningen fungerer vil måles i sammenheng med de nevnte kontekstene.

Jeg har valgt å ilegge *fungerer* en tredelt mening etter det foregående, og forsøker å bevare hovedproblemstillingen gjennom mer presist utformede underproblemstillinger. Disse underproblemstillingene er momenter jeg ønsker å undersøke for å belyse hvordan bruksordninger av beiteretter fungerer. Oppgaven setter søkelys på hvordan resultatet og vedtektene fastsatt av jordskifteretten har hatt innvirkning på partenes utøvelse av beiteretten i tiden etter jordskifteavgjørelsen var rettskraftig.

Underproblemstillingene er følgende:

- Hvordan regulerer bruksordningen samarbeid og uenighet mellom partene?
- Hvilke virkninger har bruksordningen hatt for partene?
- Hvilke særskilte utfordringer knytter seg til bruksordning av beiteretter?

1.3 Hvorfor bruksordning av beiteretter?

Retten til å ha dyr på utmarksbeite har lenge vært en forutsetning for å drive gårdsbruk. Det norske jordbruket var på 17- og 1800-tallet preget av mangesysleri; en gård uten beiterett var svært vanskelig å drive (Jones og Rønningen, 2007 s. 372). Forfatterne ibid. forklarer termen «mangesysleri» som et kjennetegn på det sammensatte livet folk flest i grisgrendte strøk levde. De fleste driftsenheter var selvforsynte og drev jordbruk kombinert med beite, fiske og

skogbruk. Som følge av teknologiske fremskritt utover 1800-tallet endret landbruket karakter ved å fremme en mer spesialisert drift, hvor gårdbrukeren gjerne holdt kun ett dyreslag eller drev med kun en type planteproduksjon.

I 1959 eksisterte det om lag 200 000 driftsenheter, et tall som var halvert i 1990 (Jones og Rønningen, 2007 s. 385). Utviklingen pr. 2019 viser at antallet driftsenheter fortsetter å synke, mens antallet husdyr og dyrka mark holder seg stabilt (Statistisk sentralbyrå, 2019). I samme rapport kommer det frem at omtrentlig 3500 000 millioner sau og storfe holdes i norsk landbruk. Samtidig er kulturlandskapet truet. Dyr på beite spiller en viktig rolle i kampen mot gjengroing. Kulturlandskapet er videre noe som bidrar til å gjøre Norge til en attraktiv turistdestinasjon. Vel så viktig er miljøperspektivet. Ved å ha gode bruksordninger for utøvelsen av beitet kan dyra benytte seg av næringen jorda gir, sammenlignet med kraftfor importert fra utlandet. Selv om bruksordninger av beiteretter kan fremstå noe snevert isolert sett, er ringvirkningene av gode beiteordninger store og effektene merkes i flere næringer.

1.4 Tidligere arbeid og litteratur

Jeg har ikke lyktes å oppdrive en masteroppgave som kun har tatt for seg bruksordning av beiteretter. Bruksordning av veg og småskalakraftverk er en gjenganger i tidligere oppgaver. Særsilt om beiteretter kan Grønning og Haug (2006) *Rettsforhold ved beite i utmark* trekkes frem. Deres oppgave er ikke sentrert rundt bruksordninger, men oppgaven inneholder enkelte drøftelser rundt muligheter og problemer med bruksordning av beite i utmark.

Hauge (2017) skriver om jordskifterettens rammer i regulering av lag og bruksordninger. Artikkelen redegjør for jordskifterettens kompetanse i fastsettingen av andeler innad i laget og hvilke vurderinger jordskifteretten må gjøre i forbindelse med dette. Det drøftes også rundt mindretallsvern ved investeringer.

Buhaug et. al (2007) tar for seg behovet for, og betydningen av bruksordninger i jordskifteretten. Artikkelen ble skrevet mens gammel lov var gjeldende, men kompetansen jordskifteretten har etter ny lov er i det store og hele det samme.

Flø et. al (1996) ser særlig på mindretallsvern og gjør vurderinger av hvorvidt det trengs ulike vedtekter for å regulere ulike bruksformål. Rapporten tar også for seg enkelte prinsipielle vurderinger jordskifteretten må gjøre knyttet til organiseringen laget, samt utarbeidet eksempelvedtekter til veglag, grunneierlag og gruseierlag.

Austena (2007) drøfter ulike problemstillinger tilknyttet gjerde- og beitelov, hvor forholdet mellom gjerdeplikt og beiterett står sentralt. Artikkelen ble publisert post mortem.

1.5 Oppbygning av oppgaven

Videre i oppgaven presenteres metoden i kapittel 2. Her utdyper jeg hvordan empirien har blitt samlet inn og hvorfor disse metodene er blitt brukt. Det blir også gjort rede for utvalg av saker og intervjuobjekter, etiske avveininger og enkelte svakheter ved oppgaven. I kapittel 3 redegjøres det for oppgavens teoretiske utgangspunkt. Juridisk rammeverk og utviklingen av jordskifteinstituttet vektlegges i denne delen. Kapittel 4 presenterer de utvalgte sakene, mens kapittel 5 tar for seg empirien innsamlet. Kapittel 6 drøfter og analyserer empirien i lys av problemstillingene. Kapittel 7 inneholder avsluttende refleksjoner over funnene jeg har gjort og oppgaven som helhet.

Kapittel 2: Metode

Dette kapittelet vil gjøre rede for oppgavens forskningsdesign og metodiske tilnærminger. Innenfor samfunnsvitenskapen omhandler metoden hvordan informasjon om sosial virkelighet innhentes, analyseres og tolkes (Johannessen et al., 2015 s. 33). Valget av metode danner grunnlaget for hvordan empiri innsamles; en redegjørelse for forskningens validitet, reliabilitet og etiske avveininger vil derfor knyttes opp mot metodevalget. For å belyse problemstillingene i oppgaven har det blitt benyttet kvalitativ metode og dokumentstudier. Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (vedlegg 1).

2.1 Metodevalg

Hovedskillet innenfor samfunnsvitenskapelige forskningsmetoder går mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Det sentrale i kvantitativ forskning er at empirien ofte forsøkes tallfestes (Silverman, 2015 s. 5) av forskeren. Omfanget av informanter er gjerne stort og svaralternativene bestemte og avgrensede. Eksempelvis et spørreskjema hvor respondenten krysser av på en skala fra 1-5. Den innsamlede dataen kan så tallfestes og analyseres ved bruk av ulike statistiske modeller. Kvantitative forskningsmetoder er godt egnet til underbygge trender eller sammenhenger innenfor en populasjon (Johannessen et al., 2015 s. 255).

Til sammenligning er kvalitative forskningsmetoder bedre egnet til å øke forståelsen av bakenforliggende meninger og fenomener (Johannessen et al., 2015 s. 103). I de tilfellene forskningsspørsmålet ikke lar seg besvare av data i form av tall, vil kvalitative metoder være mer hensiktsmessig ettersom dataene kommer i form av tekst, lyd og bilde. Kvalitative data kan samles inn ved hjelp av observasjoner og intervjuer.

Begge metodene har sine styrker og svakheter. Johannesen et al. (2015 s. 417) hevder de utfyller hverandre i større grad enn de er motsetninger. Med dette menes at mange forskningsspørsmål ikke kan belyses fullstendig uten at begge metodene brukes. I et valg av metode er det likevel slik at problemstillingen legger føringer for hvilken metode som er best egnet. Problemstillingene i denne oppgaven kunne vært delvis belyst ved hjelp av kvantitative metoder som avdekker generelle meninger og oppfatninger. De kvalitative metodene er dog mer hensiktsmessige for å belyse nyansene i informantenes meningsinnhold.

2.2 Kvalitativt intervju

Blant de kvalitative metodene er *intervjuet* det mest brukte virkemiddelet (Johannessen et al., 2015 s. 143). Det kvalitative intervju er fleksibelt i utformingen, og tilrettelegger for fyldige og detaljerte beskrivelser av fenomenene en undersøger. Selv om intervjuet innehar en tydelig rollefordeling mellom intervjuer og intervjuobjekt, foregår prosessen mer som en dialog (Johannessen et al., 2015 s. 143). Kvalitative intervjuer kan videre kategoriseres etter hvor strukturerte og standardiserte de er. Intervjuene utført i arbeidet med denne oppgaven har vært semistrukturerte. Bakgrunnen for dette var at jeg ønsket å styre samtaleemnet etter intervjuguiden (vedlegg 2), uten at det gikk på bekostning av fleksibiliteten til å bevege meg fritt mellom spørsmålene eller partenes mulighet til å utdype meningene. Semistrukturerte intervjuer har den fordelen at atmosfæren er langt mer uformell kontra et strukturert intervju; partene har bedre forutsetninger for å utbrodere svarene mer. En ulempe med semistrukturerte intervjuer er muligheten for sammenlignbare svar, da spørsmålene stilles på ulike tidspunkt og med ulik kontekst (Johannessen et al., 2015 s. 146).

De færreste intervjuobjektene har særskilt juridisk eller jordskiftefaglig kompetanse. Videre foregikk rettsmøtene i de utvalgte sakene flere år tilbake i tid. En utfordring i den anledning har vært å styre partene inn mot momentene i problemstillingene jeg ønsker å belyse. Spørsmålene ble derfor forsøkt utformet slik at intervjuobjektene hadde anledning til å reflektere rundt hendelser som ligger bak i tid. Det er og forsøkt tatt høyde for at informantene eksempelvis sliter med å skille de rettsfastsettende elementene i jordskiftesaken, fra de rettsendrende. Problemstillingene i oppgaven vektlegger hvilke konsekvenser jordskifterettens løsninger har for partenes drift, intervjuguiden inneholder derfor spørsmål som undersøger hvilke utfordringer bruksordningen medfører for deltakerne på det daglige plan.

For å oppnå kontakt med intervjuobjektene har jeg sendt ut brev (vedlegg 3) med informasjon om prosjektet og fulgt opp med telefonsamtaler. Hvilke momenter jeg ønsker å undersøke har blitt formidlet til intervjuobjektene i forkant av intervjuet, slik at de har hatt mulighet til å forberede seg. Sakene jeg har undersøkt har vært spredt over hele landet. Av den grunn har jeg ikke hatt anledning til å intervju partene personlig. Dette er grunnet tidsmessige, økonomiske og miljømessige hensyn. Over telefon går en glipp av ansiktsuttrykk og kroppsspråk, og vanskeliggjør muligheten for å analysere oppførselen til intervjuobjektene.

Samtalene med jordskiftedommerne har foregått som ustrukturerte intervjuer. Ustrukturerte intervjuer består av åpne spørsmål tilpasset den enkelte intervjusituasjonen (Johannessen et

al., 2015 s. 145). Temaet for intervjuet har vært gitt på forhånd, da det er den konkrete saken dommeren har vært rettsleder for som er samtaleemne. Disse har foregått etter at partene i saken har vært intervjuet.

2.3 Dokumentstudiet

Om dokumentstudier skriver Johannesen et al. (2015 s. 99) at: «forskeren samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det eller de forholdene i samfunnet vi ønsker å studere.». Dataen i dokumentstudier er ikke produsert av forskeren selv, men snarere informasjon tilvirket i tidligere forskning. Et dokument er ikke bundet av et formelt formatskrav, men *ibid.* s. 99 sonderer mellom form, innhold og type. Oppgavens dokumentstudier har tatt for seg rettsbøker med vedlagte kart. I rettsbøkene kommer partenes anførsler og dommerens vurderinger frem. Disse har blitt brukt både i oppgavens analyserende arbeid og i relasjon til problemstillingene.

2.4 Valg av saker og respondenter

Søket etter sakene som er undersøkt i oppgaven begynte tidlig. De jordskifterettene som erfaringsmessig behandler mye beitesaker, ble kontaktet i januar med forespørsel om saker hvor bruksordning av beiteretter var tema. Særlig vestlandsfylkene samt Oppland og Nordland har mye organisert beitebruk (NIBIO, 2017). Det var ønskelig med saker som var rettskraftige etter 2012, for at partene fortsatt skulle huske det vesentlige. Videre måtte beiteordningene har vært i bruk minst en sesong, slik at virkningene av vedtektene har kommet frem. Problemstillingene i oppgaven tar høyde for å belyse konsekvensene vedtektene har hatt for partene i ettertid.

Den avgjørende faktoren i de sakene som er valgt ut er likheten mellom dem. For en mest mulig sammenlignbar empiri, inneholder de utvalgte sakene vedtekter for beitebruk eller en kombinasjon av beite- og gjerdevedtekter. Av andre saker som ble vurdert, men valgt bort regulerer vedtektene beitebruken i sammenheng med andre interesser. Særlig forholdet mellom utbygging av fritidseiendom i utmarksområder med påheftede beiteretter har vært til behandling i jordskifteretten. I denne oppgaven bruksordningens virkninger og dynamikken mellom partene som undersøkes, selv om de sakene hvor andre interesser kommer på kant

med beitebruk er vel så undersøkelsesverdige. Ønsket om likhet i sakene førte til at det er stor geografisk spredning mellom dem, noe som har vanskeliggjort personlige intervjuer.

Partene som er kontaktet er valgt ut etter andelen av beitet de er berettiget til. Jeg hadde som mål å intervju samtlige parter i de mindre sakene. Særlig i de sakene med kun to parter var det essensielt å få partene i tale for å belyse problemstillingene.

2.5 Validitet

Forskningens validitet kan forklares som gyldigheten av datainnsamlingen. Konkretisert er validiteten tilknyttet relevansen mellom empiri og problemstillingen (Johannessen et al., 2015 s. 73). Et skille går mellom ekstern og intern validitet. Om dette skriver Silverman (2015 s. 91) at den interne validiteten dreier seg om hvorvidt resultatene er representativt for utvalget og problemstillingen som er forsket på. Den eksterne validiteten beror på overførbarheten av forskningen til andre forskningsprosjekter.

For denne oppgaven er validiteten knyttet opp mot utvalget av parter og saker, og i hvilken grad disse er representative for resultatene. Med kun fire saker grundig belyst er det ingen automatikk i resultatenes overførbarhet til andre saker. Sakene kan og skilles etter antall parter. Det totale datagrunnlaget er med det for snevert til å ha en reell overføringsverdi eller avdekke generelle trender i et samfunn.

2.6 Reliabilitet

Reliabiliteten til forskning kan betraktes som dens pålitelighet (Johannessen et al., 2015 s. 44). Betydningen av reliabiliteten ligger i forskningsprosjektets nøyaktighet i datainnsamlingen, hvilke data som brukes, dataens innsamlingsmetode og bearbeidelse. Silverman (2015 s. 85) skiller mellom ytre og indre reliabilitet. Den indre reliabiliteten dreier seg om i hvilken grad en annen forsker kan gjenskape prosjektet med samme projektramme. Ytre reliabilitet knyttes mer spesifikt til resultatet, nærmere forklart om et nytt forskningsprosjekt ville gitt de samme resultatene som det originale.

Som tiltak for å øke oppgavens reliabilitet ble det gjennomført to testintervjuer på medstudenter, en med jordskiftefaglig bakgrunn og en uten. Disse har bidratt til å kalibrere utydelige spørsmål og redusere mengden faguttrykk som kan være forvirrende for partene. Intervjuene ble også spilt inn digitalt for å øke reliabiliteten.

2.7 Etske avveininger

Som nevnt er prosjektet godkjent av NSD. Forskningsetikklovens¹ formålsparagraf legger videre føringer for behandling av data og informanter. Før intervjuene tok til, var intervjuobjektene klar over at deltagelse var frivillig, og deres intervju kunne trekkes tilbake uten behov for å grunngi dette. Det ble også forklart at alle personlige opplysninger ville anonymiseres før publisering av oppgaven, slik at informantene kunne svare fritt og med tillit til at ingen sensitive opplysninger kunne brukes mot dem i fremtiden.

2.8 Svakheter ved oppgaven

Gjennom prosjektet har jeg forsøkt å tilnærme alle oppgavens aspekter så nøytralt og objektivt som mulig. Det er likevel alltid en overhengende fare for å la seg farge av personlige verdier og erfaring. En kan med det vanskelig slå ettertrykkelig fast at oppgavens resultater og drøftelse er fritatt subjektivitet, selv om det motsatte er etterstrebet. Feilfrie oppgaver er sjeldne å oppdrive. Det er en potensiell feilkilde av majoriteten av intervjuene er utført over telefon. Et større utvalg av saker kunne løftet oppgavens reliabilitet og validitet.

¹ Lov om organisering av forskningsetisk arbeid av 28. april 2017 (forskningsetikkloven)

Kapittel 3: Teori

Dette kapittelet vil ta for seg bakgrunns materialet og nødvendig teoretisk grunnlag for forståelsen av oppgaven. Innledningsvis vil det gjøres rede for jordskifteretten som institusjon og dens virksomhet som domstol. Sentrale lovparagrafer styrende for jordskifterettens praksis gjøres også rede for her. Videre vil jeg gå nærmere inn på § 3-8 om bruksordninger og avslutningsvis et særskilt kapittel om beiteretter.

Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. av 21. Juni 2013 nr. 100 vil i det videre omtales som jordskifteloven, ny jordskiftelov eller jskl. *Lov om jordskifte av 21. Desember 1979* omtales som 1979-loven eller jordskifteloven av 1979 for å unngå forvirring mellom de to.

3.1 Jordskifteretten

Jordskifteretten er en særdomstol jf. domstolsloven² § 2 og kan behandle saker omhandlende fast eiendom, retter over fast eiendom, vassdrag og sjø jf. jskl § 1-2. Organiseringen som domstol forutsetter at jordskifteretten arbeider etter prosessrettslige prinsipper, herunder forholdet mellom partene og forvaltningen ellers. Ett av jordskifterettens kjennetegn som særdomstol er at den saklige kompetansen må være positivt avgrenset i lov. Denne avgrensningen ligger i jskl. § 1-4, hvor det kommer frem at retten kan behandle krav om endring av eiendomsforholdene etter kapittel 3, fastsetting av eiendomsforhold, retter og grenser etter kapittel 4, samt skjønn etter kapittel 5. De tradisjonelle, rettsendrende sakene etter kapittel 3 går i dag under paraplybegrepet jordskiftesaker (Bjerva et al., 2016 s. 52). Disse sakene har til felles at formålet er å skape mer tjenlige eiendomsforhold jf. jskl § 1-4 første ledd bokstav a. Bjerva et. al (2016 s. 13 og s. 125) hevder at fordeling av planskapt netto verdiøkning etter jskl. §§ 3-30 til 3-32 kan defineres som en egen sakstype, selv om virkemidlet er en del av kapittel 3. Temaet i denne oppgaven er bruksordninger etter § 3-8. Teori tilknyttet kapitlene 4, 5 og §§ 3-30 til 3-32 vil i det videre derfor ikke gjøres rede for.

² Lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5 (domstolsloven)

3.1.1 Jordskifteinstituttet

Jordskifte har lange tradisjoner. Allerede i Magnus Lagabøtes landslov av 1274 finner vi bestemmelser knyttet til skifte av leilendingsjord og sameie. Spor av jordskiftebestemmelser ligger videreført i både Christian IVs norske lov av 1604 og Christian Vs lov av 1687 (Sky og Bjerva s. 23). En konkret startdato for jordskifteinstituttet slik det fremstår i dag hersker det ingen konsensus for, men med utskiftningslova av 1821 oppsto blant annet virkemidlene vi i dag kjenner som jskl. § 3-4 og § 3-6. Bjerva og Sevatdal (2009 s. 65) skriver på den annen side at hovedtrekkene ved problemstillinger, arbeidsmåte, organisasjonsmodell og lovsystem ble formalisert med ny utskiftningslov av 1859. Parallelt med denne loven ble *Utskiftingsvæsenet* opprettet og medførte ansettelse av offentlige embedsmenn. Disse ble hetende utskiftningsfunksjonærer og skulle ha fagkyndighet iblant annet landmåling og karttegning (Sky og Bjerva s. 23).

Kollektive eie- og bruksformer dannet bakteppet for tvister. Tvistene hindret bøndene i en rasjonell drift og arealutnyttelse. For staten var formaliseringen av jordskifteinstituttet en metode for å imøtekomme behovet for tvisteløsning og optimalisere landbruket. Det lå landbrukspolitiske hensyn bak opprettelse av *Utskiftingsvæsenet*. Et statligstyrt sentralt organ med både kompetanse og myndighet til å klarlegge retter og utforme nye eiendommer, sikret staten en effektiv saksbehandling (Langnes, 2009). Resultatet var økt verdiskapning i jordbrukssektoren og bøndene ble mer selvstendige. I juridisk kontekst bidro de tidlige utskiftningsforretningene til at grenser ble klarlagt og rettigheter avklart, i mange tilfeller danner disse fortsatt grunnlag for jordskifterettens avgjørelser i verserende saker.

Landbruksdepartementet hevder jordskifteretten har vært en særdomstol siden 1882 (2002:09 s. 14). Det tidligere *Utskiftingsvæsenet* endret da navn til utskiftningsretten. Samtidig oppsto bruksordning som eget virkemiddel ved innføring av ny jordskiftelov samme år (Sky og Bjerva s. 24). Bruksordning som egen sak skilte seg fra eksisterende sakstyper ved at bruksordninger beror på samarbeid og avhengighet mellom partene. Oppløsning av sameie dreide seg langt mer i retning av individualisering av grunn og rettigheter. Utover 1900-tallet gjennomgikk lovgivningen både større og mindre endringer, henholdsvis i 1934, 1950 og 1979. Jordskifteloven av 2013 ga blant annet jordskifteretten eksklusiv kompetanse til å holde skjønn etter enkelte særlover, samt ryddet opp i en knotete ankeprosess. Den to-sporede ankeordningen etter 1979-loven fungerte på det viset at dom, rettsfastsettende vedtak og avgjørelser i tiltaks- og vernejordskifter skulle ankes til lagmannsretten, mens enhver annen

avgjørelse etter jordskifteloven skulle ankes til jordskifteretten (Reiten, 2015 s. 119).

Lagmannsretten er i dag rette ankeinstans for avgjørelser tatt av jordskifteretten.

3.1.2 Jordskifteinstituttet – generelle begreper

En kan ta utgangspunkt i at jordskifte er en tjeneste staten finansierte for å optimalisere jordbruket. Begrepet «jordskifte» erstattet den tidligere termen utskifting ved jordskifteloven av 1950. Ordet «skifte» kan defineres som deling eller fordeling (Bjerva, 2012 s. 9). I relasjon til eiendomsfaget vil ordets betydning ligge i skiftning av grunn eller bruksrettigheter. NOU 2002:09 (s. 61) benytter en nærliggende definisjon: «omforming av eiendom og servitutter mellom private personer». Hva som betraktes som rasjonelle eiendomsforhold endrer seg etter tiden og forholdene ellers.

Sevatdal og Sky (2003) omtaler eiendomsforhold som et tredelt begrep bestående av eierstruktur, eiendomsstruktur og rettighetsstruktur. Eierstrukturen omhandler egenskaper ved eier, herunder faktorer som fysisk eller juridisk person, kjønn, yrke, alder etc.

Eiendomsstrukturen beror på eiendommens fysiske utforming. Teigstørrelse, topografi og formen på teigen spiller inn her. Bjerva (2012 s. 11) beskriver rettighetsstrukturen som «det faktiske og til enhver tid legitimerede rådigheten institusjonen eiendomsrett gir over et objekt». Det er dermed tale om rettigheter i tillegg til grunn- og bruksretter, eksempelvis odelsretter, innløsningsretter eller panteretter. Disse kan betraktes som avledete eiendomsbaserte rettigheter (Bjerva 2012 s. 11).

En sentral forutsetning for menneskets virke er tilgangen på areal. På samme tid er areal en viktig byggestein for samfunnet og en knapphetsressurs. At ressursen fordeles og styres gjennom regulering av menneskelig adferd er påkrevd for å skape et samfunn hvor areal brukes fornuftig. Når vi snakker om jordskifteinstituttet menes formelle og uformelle normer og regler som virker styrende på menneskets adferd. Sevatdal og Sky (2003 s. 23) beskriver institusjonsbegrepet treffende «*Dei kan bestå av juridiske regelsystem, så som formelle lover, forskrifter, rettspraksis, kontraktar og sedvanerett, men det kan og vere kulturelt eller religiøst baserte normer for atferd, skikk og bruk, moral og etikk.*». En mer muntlig beskrivelse vil være å kalle det for spilleregler for interaksjoner vedrørende fast eiendom. Etter definisjonen er spillereglene dynamiske og vil ha flytende betydning avhengig av hva de er ment å regulere. Eksempelvis vil spillereglene være forskjellige i en sak om bruksordning av beiteretter i et utmarksområde kontra en omregulering av villastrøk i byer.

Transaksjonskostnader i relasjon med institusjonsbegrepet bidrar til en teoretisk dekkende beskrivelse av eiendomsregimet. Sevatdal og Sky (2003 s. 5) definerer transaksjonskostnadene som «*kostnaden mot mer eller mindre klart presiserte mål – for eksempel kjøp av et gårdsbruk på det frie marked*». Nærmere beskrevet vil det si alle kostnader, både av økonomisk og ikke-økonomisk karakter, forbundet med en transaksjon. En kjøpesum i seg selv ligger utenfor begrepet. Bjerva (2009 s. 78) støtter definisjonen ved å uttale at kostnadene er både målbare og ikke-målbare. Søknader om regulering eller kostnader i forbindelse med forhandlinger går eksempelvis under definisjonen. I sammenheng med saker om bruksordninger er en av oppgavene til retten å redusere transaksjonskostnadene gjennom regelsett som gir klare styringsnormer, slik at medlemmene kan løse uenigheter i ettertid.

Jordskifteretten er etter jordskifteloven, domstolsloven og andre særlover sterkt bundet av formelle regler. Det ville stride mot de prosessrettslige prinsippene om domstolen bygget sitt arbeid på uformelle normer. Sevatdal og Sky (2003 s. 41) skriver at hensynet til effektivitet er styrende for jordskifterettens forankring i lovverket. Det er likevel slik at jordskifteretten i mange tilfeller er tvunget til å vurdere de uformelle normenes betydning. Eksempelvis i et utmarksområde liggende i en kollektiv eieform eller der det eksisterer sambruk tuftet på lokal skikk og bruk, kan utnyttelsen av arealene være bygget på et samspill mellom formelle og uformelle normer. En kan se for seg et større utmarksområde hvor det hefter en beiterett fra nærliggende gårdsbruk. Beiteretten og eiendomsgrensene er verken tinglyst eller matrikulert. Bruken av området er et resultat av muntlige avtaler som går flere generasjoner tilbake. For jordskifteretten blir utfordringen da å belyse hvordan uformelle normer i bygda spiller inn på dagens rettslige situasjon. Om det foreligger et uformelt institusjonalisert regelsett bygget på en bygds særegne normer og tradisjoner, vil en vesentlig oppgave for retten være å avgjøre i hvilken grad formelle institusjoner kan anvendes på de uformelle.

3.1.3 Kompetanse i jordskiftesaker

Foruten de formelle vilkårene (§§ 1-4 og 1-5), avhenger en jordskiftesaks gyldighet av tre materielle vilkår. Disse tre fremgår av jskl. §§ 3-2, 3-3 og 3-18 og må ses i sammenheng med hverandre. Enhver jordskiftesak krever en særskilt og konkret vurdering av vilkårene da de er kumulative og regnes som absolutte prosessforutsetninger. Jordskifterettens skapende

virksomhet gjennom de rettsendrende sakene legitimeres av de kumulative vilkårene (Hauge, 2017).

Jskl. § 3-2 omhandler utjenlige eiendomsforhold. Med termen utjenlighet menes at minst én eiendom eller bruksrett er vanskelig å utnytte på tjenlig måte etter tiden og forholdene ellers. Etter Skrautvål-kjennelsen³ er det nok at én eiendom eller bruksrett er vanskelig å utnytte på en tjenlig måte. Hva som anses å være tjenlig eller utjenlig knyttes ikke til en bestemt type utnyttelse av en eiendom, men en forutsetning for tjenlighet er at bruken er lovlig etter reguleringsplan og konsesjonslovgivning. Utjenlighetsvurderingen av grunn og retter skal settes til det tidspunktet krav om sak reises for retten jf. Rt. 1995 s. 1474. Termen «tida og tilhøva» jf. jskl. § 3-2 første ledd første punktum er av dynamisk karakter ettersom utvikling i eiendomsforhold og samfunnet ellers kan medføre utjenlighet. Fremtidig antatt utjenlighet omfattes med det også av § 3-2. Bruksretter i denne sammenheng sidestilles med grunneierrett etter jskl. §§ 3-4, 3-7, 3-8 til 3-10 (Prop. 101 L. s. 422). Tidsavgrensede eller personlige servitutter kan med det ikke utløse jordskiftesak alene, kun behandles i sammenheng med verserende kapittel 3 sak etter reglene i §§ 3-11 og 3-12.

Jskl. § 3-3 setter som vilkår at virkemidlene i §§ 3-4 til 3-10 kun kan benyttes for å skape mer tjenlige eiendomsforhold i jordskifteområdet. Bestemmelsen tilsier at «jordskifteområdet» som helhet skal være mer tjenlig å utnytte etter endt sak. Hvilke eiendommer eller rettigheter som blir mer tjenlige av jordskifteløsningen er irrelevant: det er tilfredsstillende at én eiendom eller rettighet blir mer tjenlig. I praksis vil det si at dersom jordskifteløsningen skaper en nytte på mer enn 0, er vilkåret oppfylt. Forarbeidene legger likevel til grunn at nytten ikke må kunne estimeres eller tallfestes på noe vis (Prop. 101 L s. 127). I mange tilfeller er eksempelvis nytten av en bruksordning etter § 3-8 vanskelig å tallfeste. På den måten er paragrafen mer en bestemmelse om rettens ressursbruk, enn en bestemmelse om partenes rettssikkerhet.

Jskl. § 3-18 er en bestemmelse som hjemler eiendommenes vern mot tap. Jordskifteløsningen kan ikke føre til at kostnadene eller ulempene blir større enn nytten for noen involverte parter. Paragrafen er en rettssikkerhetsgaranti (Sky og Bjerva 2018 s. 66). Det er like fullt ikke et krav om at alle parter skal få en del av nytten jf. Prop. L 101 s. 169, hvor det går frem at: «I eit jordskifte er det ikkje eit sjølvstendig mål at kvar part får eit lovsikra krav på ein matematisk del av nytten.».

³ Rt. 2000 s. 1119

Vurderingen av om noen lider tap er etter ordlyden lagt til den endelige jordskifteløsningen, men retten har gjennom saksgangen plikt til å vurdere om vilkåret er oppfylt. En slik vurdering må videre fremgå i den endelige løsningen (Sky og Bjerva 2018 s. 66). Hva retten anser som *nytte, kostnader og ulemper* kan i mange tilfeller være stridende med hva partene hevder. Jordskifteloven er i stor grad en lov hvor objektive hensyn vektlegges langt sterkere enn subjektive hensyn. Dette er også tilfellet etter § 3-18, hvor retten langt på vei kan se bort fra partenes syn. Det er eiendommen eller bruksretten som skal vernes mot tap, ikke eieren selv. Om vernet mot tap er oppfylt, fører det i praksis til at § 3-3 er oppfylt.

Nyttebegrepet er vidtrekkende, og lovteksten gir ingen klar definisjon av hva nytte er. Økonomiske, arronderingsmessige, juridiske, miljømessige og sosiale effekter påpekes særskilt i Sky (2009 s. 374-385), men stikkordet for jordskifterettens vurderinger vil være objektivitet. I en sak etter jskl. § 3-8 vil resultatet være en ren organisatorisk endring av eiendomsforholdene. Nyten vil således ligge i klare regler for bruken. Hauge (2017 s. 291) mener om dette: «Dermed kan ein også sjå det slik at «kompensasjonen» til dei ulike deltakarane i laget skjer direkte gjennom verdien av bruken av eigeidomen etter at ordninga er vedteken.». Et vidare perspektiv kan trekkes mot jskl. § 1-1 hvor samfunnsnyten vil ligge i tilpasning eiendomsforholdene etter «tida og tilhøva».

3.2 Bruksordninger etter jordskifteloven § 3-8

Jskl. § 3-8 hjemler jordskifterettens kompetanse til å vedta regler om sambruk. Første og annet ledd lyder som følgende:

«Jordskifteretten kan gi eller endre reglar for eksisterande sambruk mellom eigedommar. Jordskifteretten kan skipe sambruk og gi reglar om sambruk der det ikke er sambruk frå før, dersom det er særlege grunnar for det. Jordskifteretten kan ordne tilhøva mellom eigar og bruksrettshavar og mellom bruksrettshavarar. Jordskifteretten kan mellom anna avgrense feltet for utøving av bruksrett, og gi reglar om bruksmåte.

Jordskifteretten kan både gi varige og mellombelse reglar.

Tredje og fjerde ledd gir jordskifteretten kompetanse til å ordne bruk i eierseksjoners uteareal og gi regler om bruk i det samiske reinbeiteområdet der det drives med reindrift, men ingen av de undersøkte sakene i oppgaven gir grunn til å behandle disse i det videre.

Bruksordninger er i dag en av kjerneoppgavene til jordskifteretten (Bjerva et al., 2016 s. 74). Kompetansen jordskifteretten har etter § 3-8 er i det store og hele svært lik som etter 1979-loven. Hovedforskjellen mellom ny og gammel lov er at etter 1979-loven var bruksordning hjemlet i flere ulike paragrafer (§ 2 første ledd bokstav c nr. 1 til 3 samt §§ 34, 34b og 35). I 2013-loven er reglene om bruksordning samlet i en paragraf med en generell ordlyd. § 2 første ledd bokstav c nr. 4 av 1979-loven er ikke videreført i ny jordskiftelov.

Formålet med bruksordninger er å skape eller forbedre en organisatorisk løsning for eiendommene og eierne i jordskifteområdet (Flø et al., 1996 s. 7). Buhaug et al. (2007 s. 346) skriver i nærliggende sammenheng at bruksordninger ikke endrer på selve eiendoms- eller rettighetsforholdene, men gir regler for hvordan eiendom kan brukes eller bruksrett kan utøves. Sammenlignet med det tradisjonelle jordskifte jf. §§ 3-4 og 3-6, medfører bruksordninger mindre inngripende endringer for partene. Jordskifteretten er gitt en vid kompetanse til å vedta hva som vil bøte på de utjenlige eiendomsforholdene, men må bygge bruksordningen på faktiske eiendoms- og rettighetsforhold jf. § 3-13.

Jordskifteretten kan gi eller endre regler for eksisterende sambruk. Forarbeidene gir klart uttrykk for at termen «sambruk» betyr at mer enn en eiendom har rett til å bruke et areal (Prop. 101 L s. 43). Eksempelvis hvor en eiendom har rett til å ha dyr på beite på naboens eiendom, eller flere eiendommer har rett til å benytte en veg. En forutsetning for at det eksisterer sambruk etter § 3-8, er at det er tale om realservitutter. Personlige servitutter eller personlige sameier kan ikke behandles i saker etter § 3-8 jf. Prop. 101 L s. 426. Disse kan kun behandles etter reglene i §§ 3-11 og 3-12 i samband med verserende jordskiftesak, eller som egen sak etter kapittel 5.

Videre kan jordskifteretten gi eller endre regler der det ikke eksisterer sambruk fra før, dersom «særlege grunnar» taler for det. «Særlege grunnar» er et tilleggsvilkår utover de kumulative vilkårene, men betydningen av ordlyden er i praksis liten jf. Prop. 101 L s. 426: «Vilkåret om særlege grunnar inneber at det bør vere meir enn alminnelege grunnar til å tvinge eineigde eigedommar inn i eit bruksfellesskap med andre.». Et større utmarksområde med mange eneeide eiendommer hvor det utøves jakt kan medføre irrasjonell jaktorganisering for de jaktberettigede uten en bruksordning. Vilkåret om særlige grunner oppfylles dersom en bruksordning fører til bedre tjenlighet for de involverte eiendommer. Buhaug et al. (2007 s. 355) drøfter både vilkåret om særlige grunner og forholdet mellom bruksordninger og personlige og tidsavgrensede servitutter:

«Det er jo nettopp der bruksretten ligger på hver sin teig, at det vil være særlig behov for samordning. ... En tidsavgrenset bruksrett som varer i 20 år, vil kunne skape de samme driftsvansker og ha behov for bruksordning på samme måte som alltidværende bruksretter.»

Det sentrale i en vurdering knyttet til særlige grunner vil ligge i om eiendoms- eller rettighetsforholdene i jordskiftefeltet hindrer eiendommer fra en tjenlig utnyttelse, eller fører til en urasjonell og ikke-optimal drift (Sky og Bjerva 2018 s. 79). Terskelen for å tvinge eiendommer eller bruksretter inn i en bruksordning later etter dette til å være lav, et syn som støttes av Hauge (2017 s. 289).

Av relevant rettspraksis kan Rt. 1990-148 nevnes. Her var det tvist om beitespørsmål og oppsetning av sperregjerde for sau. Det var strid om 1979-lovens § 2 bokstav c nr. 2, som ga jordskifteretten kompetanse til å: «gi reglar om bruken i område der det ikkje er sambruk mellom eigedomar, når jordskifteretten finn at eigedomstilhøva gjer bruken sær s vanskeleg.». Den ankende part var etter behandling i jordskifte- og lagmannsretten tvunget inn i en bruksordning mot sin vilje. Høyesterett støttet de lavere instansers syn, og parafaserte jordskifterettens begrunnelse som lød: «I denne saken mener retten det er urasjonelt og vil føre til store kostnader og ulemper for den enkelte å utnytte beitet i liene ovenfor dyrkamarka hver for seg.».

Jordskifteretten kan etter første ledd tredje punktum ordne forholdene mellom eier og bruksrettshaver, eller kun bruksrettshavere seg imellom. Eksempelvis kan retten etter dette gi bruksordning for beite hvor en eiendom har beiterett over annen manns grunn, eller gi beiteordning i tilfeller hvor flere eiendommer er berettiget beitebruk på tredje manns grunn. Også i tilfeller hvor flere har bruksrett til ulike typer formål kan retten benytte seg av § 3-8 for å ordne forholdene. Ordning av beitebruk var i jordskifteloven av 1979 gitt spesialregler hjemlet i § 35 bokstav a. Denne er fjernet i ny lov. Rettens kompetanse som følge av fjerningen er derimot ikke endret jf. Prop. 101 L s. 139. Forarbeidene vektlegger hensynet til generelt utformede lovhjemler i den sammenheng. Virkemidlene jordskifteretten hadde etter § 35, er videreført med generell ordlyd i §§ 3-4 til 3-10 og 3-13 av ny jordskiftelov.

Første ledd fjerde punktum tilsier at jordskifteretten også kan begrense utøvelsen av enkelte bruksmåter innenfor bruksordningens virkeområde. Eksempelvis kan beiting, parkering eller

båtfortøyning gjennom regler i en bruksordning forbys i enkelte områder, dersom de er til hinder for annen rasjonell bruk. Videre har lovgiver brukt termen «mellom anna». Det er dermed ikke gitt en uttømmende oppregning av jordskifterettens kompetanse til å fastsette regler i en bruksordning.

Jskl. § 3-8 annet ledd gir jordskifteretten mulighet til å vedta både varige og midlertidige regler. Bestemmelsen er en videreføring av § 34 annet ledd i 1979-loven og medfører ingen endring av kompetanse for jordskifteretten. I mange tilfeller er det vanskelig å beslutte detaljerte regler i en bruksordning når saken behandles. Jordskifteretten har ingen garanti for at reglene vil gi ønsket resultat; reglene må virke over en viss periode før en har mulighet til å vurdere hvordan de fungerer i praksis. Austenå og Øvstedal (2000 s. 196) skriver at jordskifteretten i prinsippet har to muligheter:

- a) *Jordskifteretten utset utforminga av detaljreglar og bestemmer at slike bruksreglar skal utformast seinare av partene ved fleirtalsvedtak*
- b) *Jordskifteretten gir mellombels bruksreglar som partene seinare kan endre ved fleirtalsvedtak.*

Enten jordskifteretten utsetter utformingen av detaljregler og bestemmer at slike regler skal utformes senere av partene ved flertallsvedtak eller bestemmer midlertidige bruksregler som partene senere kan endre ved flertallsvedtak, er det en forutsetning at jordskifteretten bestemmer hvordan et flertallsvedtak tas stilling til og hva et flertallsvedtak kan regulere. Jordskifteretten kan videre sette en «sperretid» på hvor lang tid det må gå før regler kan endres av hensyn til at reglene må få virke før effekten kommer til syne.

3.2.1 Bruksordningens form og innhold

Verken ordlyden i jskl. § 3-8 eller forarbeidene legger føringer for hva en bruksordning skal inneholde utover det som er nevnt i det foregående. Det finnes således ingen særskilte innholds- eller formkrav (Flø et al., 1996 kap. 6). Bakgrunnen for det fraværende formkravet er variasjonen av typetilfeller § 3-8 er ment å omfavne. Uttømmende regler om form og innhold for hvert tilfelle bestemmelsen er ment å regulere, ville ført til en unødig komplisert lov. Jordskifteloven som helhet har generalisert ordlyden sammenlignet med 1979-loven for å tydeliggjøre jordskifterettens kompetanse uavhengig av sakstypen.

Flø et. al (1996 s. 34) stiller like fullt opp en rekke kulepunkter bruksordningen *bør* inneha vedtekter om, for å redusere transaksjonskostnadene etter endt jordskiftesak. Disse er som følgende:

- Formål
- Ansvar og ansvarsfordeling
- De rettslige rammer
- Andelsgrunnlag
- Avstemningsregler
- Fordeling av ansvar og myndighet innad i laget
- Konfliktløsning

Jordskifterettene har i mange tilfeller utviklet standardvedteker for bruksordninger. Særlig bruksordning for vei vedtas med standardiserte vedtekter. Disse tilpasses den konkrete saken og utfylles der det trengs ytterligere regler. Jordskifteretten er på ingen måte låst til standardvedtekene, men de kan fungere som et utgangspunkt for utformingen av bruksordningene. Hva en bruksordning av beiteretter bør inneholde drøftes i kapittel 6.

3.3 Beiteretter

Det juridiske grunnlaget for beiteretter er stort. Direkte og indirekte bestemmelser finnes i over 30 lover. Temaet for oppgaven er ikke å gi en dekkende beskrivende av det totale rettsbildet. Av den grunn blir kun de mest sentrale lovene for en nødvendig forståelse av hva en beiterett innebærer, i sammenheng med jordskifterettens virksomhet gjort rede for i dette delkapittelet.

Hovedregel i norsk eiendomsrett er at grunneier har fullstendig råderett og alle eierbeføyelser på egen grunn. Grunneier har i kraft av eiendomsretten muligheten til å slippe beitedyr på egen eiendom. Problemene jordskifteretten behandler i saker om beite etter jskl. § 3-8 har derimot ofte grunnlag i at flere har beiterett i samme område, eller en interessekonflikt mellom beite og annet bruksformål uavhengig om partene er grunneiere eller bruksrettshavere. En beiterett over annen manns grunn kan etter servituttlova⁴ § 2 første ledd første punktum defineres som: «(...) særrettar over framand fast eigedom til einskilde slag

⁴ Lov um særlege råderettar over framand eigedom av 29. november 1968 (servituttlova)

bruk eller anna utnyttingsrådvelde ...». Jordskifterettens kompetanse til å behandle personlige servitutter er begrenset i saker etter jskl. § 3-8 (Prop. 101 L s. 426), beiteretten må derfor være en realservitutt.

For å stifte en servitutt kreves det et særskilt rettsgrunnlag. Dette rettsgrunnlaget kan blant annet være avtale, arv, ekspropriasjon eller hevd (Winge, 2009 s. 96). Beiteretter knyttet til et gårdsbruk har ofte røtter langt tilbake i tid. Stiftelsesgrunnlaget er således vanskelig å oppdrive, særlig i de tilfellene bruksretten ikke er formalisert gjennom en avtale eller tinglysning. Mer om dette under punkt 6.3. Også der en moreiendom har skilt ut flere gårdsbruk kan det oppstå usikkerhet knyttet til de fraskilte brukenes beiterett. Hvorvidt de utskilte brukene er bruksberettigede på samme vis som moreiendommen vil i første rekke bero på stiftelsesgrunnlaget, deretter en konkret helhetsvurdering av den faktiske bruken over tid og den lokale sedvane. Rettspraksis på området tilsier at hvordan beitet har blitt praktisert, samt bakgrunnen for beitet er vesentlig i vurderingen av om det foreligger et særskilt rettsgrunnlag som hevd eller alders tids bruk jf. Balsfjorddommen⁵. Etterfølgende har lignende spørsmål blitt behandlet iblant annet LH-1999-797, LH-2006-2695 og LH-2015-82310.

Av annen sentral lovgivning kan beitelova⁶ og gjerdelova⁷ trekkes frem. I Håvamål heter det at «Gard set fred mellom granner». Gjerde- og beiterettslige spørsmål er derav ikke en ny problemstilling i norsk rett. De to lovene ble i 1961 vedtatt etter strid mellom Justisdepartementet og Landbruksdepartementet om hvem som skulle gi de ulike lovreglene (Austenå, 2007 s. 454). Begge lovene er deklarasjonslovene. Etter beitelova § 6 er dyreeier pliktig å sørge for at dyrene ikke kommer inn på områder dyrene eller eieren ikke har rett til å oppholde seg, kort forklart en vokteplikt. Videre gir beitelova bestemmelser om erstatningsansvaret eier har dersom dyrene volder skade på annen mands eiendom. Forholdet til gjerdelova er nært. Gjerdelova regulerer retter og plikter rundt gjerdehold mellom naboeiendommer. Hovedregel etter gjerdelova § 6 er at enhver grunneier har rett til å sette opp gjerde rundt egen eiendom. § 7 regulerer plikten til å holde gjerde mot naboeiendom. Her vil det knyttes en nytte/kostnad-vurdering til om det foreligger gjerdeplikt, sett mot vilkåret i § 8.

⁵ RT-1995 s. 644

⁶ Lov om ymse beitespørsmål av 6. juni 1961 nr. 12 (beitelova)

⁷ Lov grannegjerde av 5. mai 1961 (grannegjerdelova)

Når jordskifteretten skal fastsette regler i en bruksordning, forutsettes det at vedtektene er i tråd med aktuelle særlover. Beitelova og gjerdelova setter enkelte rammer for sambruken i en bruksordning etter jskl. § 3-8 (Prop. L 101 s. 142). Dette utdypes med at ordlyden i § 3-8 bevisst ikke inneholder formuleringen «fritt skjønn», nettopp for å understreke at reglene jordskifteretten fastsetter skal være i samsvar bestemmelser i særlovene.

3.4 Bruksordninger av beiteretter og forholdet til jordskifteinstituttet

Jordskifterettens eiendomsfaglige kompetanse kombinert med virkemidlene jordskifteloven stiller til rådighet, omfavner et større spenn i sakstypene enn ved opprettelsen av jordskifteinstituttet. Da jordskifteinstituttet ble opprettet var det med den hensikt å individualisere grunn og rettigheter (Bjerva og Sevatdal, 2009). Datidens rasjonelle tanke var at kollektive eieformer og bruksordninger hindret en optimal drift. Jskl. § 3-8 står som en kontrast til de originale jordskiftehensyn, da paragrafen søker en felles løsning for de involverte parter. Jordskifterettens oppgave i en sak etter § 3-8 er å forene de ulike interessene partene har, slik at løsningen bidrar til en felles og rasjonell bruk av arealene gjennom tjenlige eiendomsforhold.

Uavhengig av om jordskifteretten endrer eksisterende sambruk eller skiper nytt, vil partene være avhengige av hverandre. Om avhengighet i jordskiftesaker skriver Korsvolla et. al. (2004 s. 20): «Avhengighet pga. eiendomsforholdene, og virkningene av dette på effektiv og "ønsket" arealbruk, er utgangspunktet og begrunnelsen for all jordskiftevirksomhet helt siden opprettningen av Jordskifteverket i 1859 og til dags dato.». Grunnlaget for jordskiftesaken skapes gjennom avhengighet partene har til hverandre som følge av eiendomsforholdene i det konkrete området. Videre er det nærliggende å anta at enhver part i jordskiftesaker ønsker å ivareta sine egne interesser. Dersom partene har ulike interesser å beskytte i et sambruksareal, oppstår interessekonfliktene raskt. Hva rettigheten til de respektive partene går ut på, kan være avgjørende for deres oppfattelse av hvor nødvendig en felles løsning er.

Bjerva og Sevatdal (2009 s. 88) påpeker at eiendomsforholdene regulerer graden av avhengighet. Med dette menes at geografiske og juridiske forhold samt eiendomsstrukturen kan i større eller mindre grad legge til rette for fellesskapsløsninger. Bruksordning som virkemiddel vil innebære en sterk grad av avhengighet. I tilfellet beiteretter kan dyreeier eksempelvis være avhengig av veirett inn til utslippsområde dersom dette ikke ligger på egen

eiendom. To dyreeiere som har dyr på beite i samme utmark vil også være avhengige av hverandre for å skape en løsning begge parter er tjent med. Tjenlige eiendomsforhold og rasjonell utnyttelse avhenger således av sambruk. Om dette skriver Sevatdal (2003 s. 11) skriver at: «Slik eigedomsforholda i Norge nå eingong er, seier det seg nesten sjølv at det må bli slik, heilt enkelt fordi eigedomane fysisk og juridisk er slik utforma at ein ikkje kjem utanom ein viss grad av avhengighet og sambruk.».

På den annen side kan avhengighetsforholdet mellom partene langt på vei danne et rammeverk for en tjenlig bruksordning. Interessekonflikter mellom partene kan for jordskifterettens vedkommende bidra til å forstå hvilke forhold som er utjenlige, og dermed føre til en endelig jordskifteløsning partene blir fornøyde med. Partene har stor påvirkning på jordskifterettens kompetanse jf. disposisjonsprinsippet. Regler om bruksordning strekker seg derfor sjeldent lenger enn hva partene selv kunne blitt enige om. Jordskifterettens oppgave i saker etter jskl. § 3-8 er å etablere eller endre regler for partenes adferd og rettslige disposisjoner, dermed regulere avhengigheten til hverandre og tilknytningen til fellesskapet. I forarbeidene (Prop. 101 L s. 140) går det frem at:

«Meininga er å gi jordskifteretten heimel for å gi reglar om at ein ressurs som ligg til ein eigedom, skal brukast saman med eller i samspel med andre eigedommar på nærare fastlagde måtar og vilkår.»

Kapittel 4: Presentasjon av sakene

Dette kapittelet vil ta for seg sakene undersøkt i oppgaven. I det foregående har problemstillingene blitt tilnærmet fra et teoretisk perspektiv. Hensikten med en presentasjon av de undersøkte sakene er å grundigere redegjøre for jordskifterettens praksis i saker etter jskl. § 3-8, særlig hvilke momenter jordskifteretten vektlegger i utformingen av beiteordningen. Presentasjonen av sakene vil også gi leseren et bedre innblikk i partenes meninger og mine etterkommende drøftelser.

Jeg har valgt å presentere sakene etter alder, fra eldst til yngst.

4.1 JTRD-2012-32 – Sistranda

Denne saken ble behandlet etter 1979-loven og innehar derfor et fremmingsvedtak datert 1. oktober 2012 etter § 14. Saken skiller seg fra de andre undersøkte sakene ved at det kun er én gårdbruker som ønsker å drive beitet.

Saken ble krevd for Sør-Trøndelag jordskifterett 2. mai 2012. Rekvirenten ønsket bruksordning etter gammel jskl. § 2c for et større utmarksområde i Frøya kommune. Partsomfanget var stort med over 150 berørte eiendommer. Til behandling i retten var kravet om bruksordning og trasevalg for sperregjerde de største momentene. Resultatet ble en bruksordning med detaljerte bestemmelser om trasevalg for det 8 km lange gjerdet.

Utmarksområdet var på 1970- og 80-tallet brukt til organisert beiting i regi av Frøya saubeite- og sankelag. Området blir i rettsboka beskrevet som følgende:

«Totalarealet utgjør ca. 13.000 da, i all hovedsak ikke skogbevokst utmark, med en del myr- og vannområder, men også områder med snau fjell- og berggrunn. Kvaliteten på beitet i utmarka er av den grunn noe varierende. Rekvirenten antar at området kan gi et beitegrunnlag for maksimalt 650 utgangersau, det vil ca. 20 da pr. sau slik grunnlagstallet for området tilsier. Området er delt inn i flere utmarkssameier under de ulike gårdsnummer, men en finner også noen mindre teiger som er delt til full eiendom.»

Det var i det store og hele enighet om at en bruksordning ville være tjenlig for alle parter. Både fra rekvirent og grunneiere var det prinsipiell forståelse om at aktiv forvaltning av utmarken vil hindre gjengroing uten at dyrene var til sjenanse for andre. Fra enkelte av grunneierne ble det like fullt stilt spørsmål til beredskap når dyr eventuelt setter seg fast, tilsyn med dyrene og hvordan beiteordningen eventuelt skal avvikles i fremtiden. Det ble ikke fremmet en innsigelse mot jordskifterettens fremmingsvedtak.

Fra jordskifterettens side ble det vektlagt at det kreves store, samlede utmarksområder for at driften skal være lønnsom. Et slikt område vil også kreve en inngjerding for å hindre at dyrene driver for langt ut fra beiteområdet. Ettersom området består av mange eiendommer og ulike eiere ville det vært en svært ressurskrevende prosess for rekvirenten å komme til enighet med samtlige. Av hensyn til berørte eiendommene fant jordskifteretten det hensiktsmessig å bistå i arbeidet for å sikre at ingen ble påført: «merkbare ulemper på grunn av sperregjerde og den beitebruken som planlegges innenfor gjerdet.» (Rettsbok, Sistranda). At ingen av de berørte grunneiere stilte seg sterkt negativ til beitebruken var medvirkende for jordskifterettens avgjørelse. Jordskifteretten foretok også vurderinger av hvorvidt beiterett skulle leies ut for penger eller gis vederlagsfritt til beitebrukeren. Jordskifteretten vurderte det slik at kostnaden ved å opprette et skiftekart med individuell vurdering av beitet på hver teig, langt på vei ville overstige nytten. Den totale kostnaden ved en beiteverdivurdering var høyere enn hele beitearealets verdi. Det ble også lagt til grunn at ingen av grunneierne hadde fremmet krav om beiteleie.

Vedtektene (vedlegg 4) inneholder en geografisk avgrensning, rettslig grunnlag, regler om leietid, gjerdning, rett til atkomst, tilsyn av dyr og gjerder samt regler for avslutning av beitebruken.

4.2 JSTE-2015-197830 – Osen

Nord-Trøndelag jordskifterett foretok den 5. januar en rettslig og geografisk avgrensning av saken etter jskl. § 6-9. Hovedmomentet i saken var krav om bruksordning for et utmarksområde på gnr. 20 i Osen kommune. Området er på om lag 10.000 da, liggende i sameie mellom 13 bruk med ulik andel. Beitet blir beskrevet som godt i omtrentlig halvparten av området, mens det resterende arealet betegnes som under middels. Flere av deltagerne i sameiet driver aktivt med sau og storfe.

Det var i samme sak også krevd arealbytte etter § 3-4, avklaring av veirett etter § 4-1 og grensegang etter § 4-2. Som følge av jordskifterettens behandling ble det laget en beiteordning for utmarka samt gjennomført enkelte arealbytter og klarlegging av grenser.

Partene var enige om at en bruksordning av beitebruken var til fordel for medlemmene i sameierlaget, og kravet ble sendt i fellesskap av 6 medlemmer i laget. Jordskifteretten mente eiendomsforholdene var utjenlige som følge av uenigheten om sambruken av arealet, og at en bruksordning ville være til fordel for samtlige eiendommer involvert. Bruksordningen inneholder bestemmelser om andelsfordeling, antall dyr og beiteperiode, vedlikehold av gjerder, frist for innmelding av dyr og avgift for å ha dyr på beitet, hvordan belastning på beite og tilvekst vurderes og eventuell utleie av beiterett.

Det var ikke uenighet om andelsfordelingen, men om vedtektenes innhold. Særlig antall dyr på beite var det uenigheter om. Til jordskifterettens første forslag var det flere kommentarer om dette. I den endelige jordskifteløsningen var antallet dyr økt fra 300 til 350 sau, og fra 40 til 50 storfe.

En part anførte for jordskifteretten at sakkyndig burde engasjeres for å fastslå hvor stort beitetrykk utmarka tålte. Til dette uttalte jordskifteretten:

«Retten mener det kan være behov for å trekke inn ekstern ekspertise for å vurdere antall beitedyr. Uansett mener retten det er lite aktuelt å låse antall dyr som kan beite igjennom en bruksordning. Den beste måten å få riktig utnyttelse av beitearealene vil være å justere den etter erfaringer.» (Rettsbok, Osen).

Jordskifteretten besluttet etter dette å ikke ta anførselen til følge, men lot det være opp til medlemmene i laget å vurdere om de ønsket en vurdering for egen regning.

For jordskifteretten var det videre innkommet forslag om å dele området etter hvor dyra trekker; et område for storfe og et område for sau. Jordskifteretten vurderte at gjerdehold og gjetning av dyra ville vanskeliggjøres uforholdsmessig til nytten av en slik løsning, selv om det var mye som tydet på at sau og storfe foretrakk forskjellige områder.

Vedtektene (vedlegg 5) er vedlagt oppgaven.

4.3 JSTA-2015-198564 – Kleivaland 27

Det ble den 19. september 2015 fremsatt krav om fastsetting av en beiteretts omfang i et fjellområde i Hjelmeland kommune, med påfølgende bruksordning av beitebruken.

Jordskifteretten behandlet først tvist om beiterettens omfang etter jskl. § 4-1, og avsa deretter dom med hjemmel jskl. § 6-23 (1), før en bruksordning ble gitt.

Områdets totale areal er på omtrentlig 4500 da liggende mellom 550 til 950 moh. Beitet blir beskrevet som godt i de lavereliggende områdene, mens de øvre delene består av store deler steinur og fjell.

Kjernen i tvisten om beiteretten var hvorvidt rekvirentens motpart beiterett skulle fastsettes på bakgrunn av matrikkelskyld eller hvor mange dyr som kunne fødes på bruket. Under åpningsmøtet i saken var partene enige om rettsgrunnlaget. I forkant av de avsluttende forhandlingene ga motpart tilsvar om at han ikke var enig i rettens løsning, og samtidig ikke ville møte i retten. Jordskifteretten kunne dermed ikke basere en endelig løsning på enighet mellom partene om det rettslige grunnlaget jf. jskl. §§ 6-21 og 6-22, men måtte avsi dom i tvisten.

Den rekvirerende part i saken ga for jordskifteretten uttrykk for at det ikke var nødvendig med detaljerte regler utover hvor mange dyr motpart hadde til å slippe på beite. Vedtektene (vedlegg 6) i denne saken er derfor svært korte sammenlignet med de andre sakene i oppgaven. Utover regler om antall dyr, har retten gitt regler om utleie av beiteretten.

4.3 JBER-2015-198949 – Fjellsbø Søndre

I denne saken ble det opprinnelig krevd oppløsning av et realsameie mellom tre eiendommer i Lindås kommune. Området utgjør omtrentlig 168 da. Det ble under rettsmøtet fremmet krav om bruksordning som løsning på problemene. Jordskifteretten avviste så kravet om oppløsning, men avsa dom i tvist om både eierandelene i sameiet og grenser før en bruksordning ble gitt. Andelene i sameiet ble fastsatt på grunnlag av skyldelingsforretning fra 1863.

Noe som skiller denne saken fra de foregående, er hvordan beitet har blitt fordelt. Partene ønsket å ha eksklusiv rett til å holde beitedyr på ulike teiger innenfor sameiets areal, med påfølgende rett til å gjerde inn eget område. Anførlene i rettsmøte om bruksordningen tyder på at det har vært uenighet om hvor partene skal ha en slik eksklusiv beiterett. Disse

uenighetene stammer fra ulike hensyn som bonitet, skogsdrift, ankomstrett og rekreasjon. Jordskifteretten kunne dermed ikke bygge den endelige avgjørelsen på en enighet om fordelingen.

I vurderingen av fordelingen av beitet vektla jordskifteretten tilknyttingen de ulike teigene har til hverandre og hvor godt beitet er. Jordskifterettens forslag til endelig løsning ville medført en utjening av beiteareal for de respektive partene. Etter bemerkninger fra partene ble enkelte områder flyttet for å etterkomme partenes ønske om direkte tilknytning mellom teigene. Også beiteverdiene har hatt innvirkning på fordelingen av beiteareal. Variasjonene i beiteverdi var i området minimale, selv om enkeltområder skilte seg ut både positivt og negativt. Jordskifteretten hevder de gode, middels og dårlige arealene er jevnt fordelt mellom partene; begge parter har fått beiterett i områder hvor beite er uegnet.

Vedtektene (vedlegg 7) i saken inneholder regler om hvor hvert medlem kan utøve sin eksklusive bruksrett, inngjerding, grunder og vederlagsfordeling ved felles inngjerding.

Kapittel 5: Presentasjon av samtaler med parter

I dette kapittelet vil jeg presentere den innsamlede empirien. Rekkefølgen på sakene følger på samme vis som i det foregående kapittel.

5.1 JTRD-2012-32 – Sistranda

Denne sakens utløsende faktor var en av grunneiernes ønske om å drive stort med villsau. I det aktuelle området var det som nevnt sau på beite frem til 80-tallet. Gjennom samtale med partene kom det frem at det tidligere var *tamsau* på beite. En av partene kunne fortelle at beitet den gangen ble avsluttet som en direkte følge av at mye sau omkom etter å ha spist romeplanten. Sauene på beitet i dag er *villsau* som er bedre rustet til å håndtere den giftige planten.

Konfliktnivået var generelt lavt. Under jordskifterettens behandling var det noen grunneiere som uttrykte bekymring til nevnte enkeltmomenter ved både drift og avslutning av driften. Blant de som hadde bekymringer knyttet til driften, var det ingen som fortsatt var negative til sau på beite under intervjuet. Det gjengse inntrykket latet til å være at sauene bidrar til å holde kulturlandskapet i sjakk samt skaper en trivelig atmosfære i utmarka. Den skepsisen enkelte av grunneiere hadde, herunder hvordan jordskifteretten kan tvinge grunneiers eiendom med i en bruksordning, ser ut til å ha forsvunnet i tiden etter saken var rettskraftig.

På beitet i dag er det 650 sauer, det samme antall vedtektene tillater. Vedtektene har ikke blitt endret i ettertid. Under intervjuene ble det ikke nevnt nye problemer som følge av bruken eller uttrykt misnøye med elementer jordskifteretten ikke behandlet. Blant partene var inntrykket at prosessen i jordskifteretten foregikk på en profesjonell og handlekraftig måte, hvor samtlige parter fikk anledning til å fremme sitt syn.

5.2 JSTE-2015-197830 – Osen

Osen-saken besto av både rettsfastsettende og rettsendrende deler. Selv om det ikke var uenighet om at jordskifteretten burde behandle saken, var det store uenigheter om hvor stort beitetrykk utmarka tålte. Det geografiske området i Osen-saken var over lengre tid blitt overbeitet mente flertallet av partene, med følgen at dyrene kom tynnere tilbake etter endt beitesesong. Antall beitedyr var, og er partene fortsatt uenige om. Under jordskifterettens behandling ble det vurdert å ta i bruk sakkyndig for å måle hvor mange dyr utmarka tåler, en beslutning jordskifteretten overlot til sameiglaget. På spørsmål til partene om dette fortsatt var aktuelt svarte samtlige at kostnaden ved en sakkyndig vil være for stor, og at en regulering av antall dyr etter erfaring slik retten fastsatte i vedtektene er en langt mer praktisk gjennomførbar løsning.

Enkelte av partene mener antall dyr fastsatt av jordskifteretten er for høyt. På spørsmål om hvorfor de ikke har tatt til orde for en redusering av antall beitende dyr, ble det svart at de har funnet en annen løsning. Løsningen de har valgt er å sende sine dyr på beite i et annet område med bedre beite, og dermed ikke benytte sin andel. Denne løsningen medfører at de ikke utnytter sine rettigheter fullt ut. Slik partene ser situasjonen er dette en bedre ordning for alle de involverte, og ikke minst en langt mindre konfliktskapende løsning. De partene som har dyr på beite i det omstridte området trenger ikke bekymre seg for underernærte dyr, mens de partene som ikke utnytter sine rettigheter har fordel av å ha alle sine dyr samlet på et beite.

Når det kommer til prosessen i jordskifteretten hadde partene lite å utsette. Enkelte nevnte at de synes jordskifteretten burde tatt utgiften til en sakkyndig som et preventivt tiltak mot konflikter i fremtiden. Flertallet var dog av den oppfattelsen at en erfaringsbasert justering er mer enn tilstrekkelig. Det har ikke skjedd endringer i vedtektene, sett bort fra at enkelte av brukene har avsluttet sin aktive drift og leier ut sin andel av beite internt i laget etter reglene fastsatt i vedtektene.

5.3 JSTA-2015-198564 – Kleivaland 27

Saken var preget av en lengre konflikt mellom de to partene. En samtale med jordskiftedommer i saken gjorde rede for at partene tidligere hadde vært i sak for jordskifteretten, samt har en verserende sak. De to gårdene er generasjonsbruk.

Den ene parten hadde i forkant av jordskifterettens behandling kontaktet motparten i et forsøk på en utenomrettslig avtale, men opplevde at motparten heller ville ta saken for jordskifteretten. Da vedkommende innså at en utenomrettslig avtale virket vanskelig å gjennomføre, syntes en jordskiftesak å være en mer langsiktig løsning. Å få klarhet i rettsforholdet var viktig. Sentralt i saken var spørsmålet om hvor stort beitetrykk utmarksområdet kunne håndtere, og hvor stor andel av det totale antall dyr hver part hadde. Da spørsmålet var til behandling i jordskifteretten, var det en episode parten husker svært godt. Under jordskifterettens behandling av antall beitedyr mente vedkommende at utmarka ville tåle et langt høyere antall sauer. Dommeren var av en annen oppfatning, og mente parten var for ung og uerfaren til å vurdere hvor mye beitetrykk et utmarksområde tåler. Etter dette fikk parten inntrykk av at dommeren allerede hadde tatt en avgjørelse, og trakk seg bort fra saken. Episoden førte til at parten ikke møtte opp på det avsluttende rettsmøtet. Under samtalen med parten ble det uttrykt at i en ny sak vil vedkommende handle annerledes.

Den annen part i saken fortalte at det to partene sto for langt fra hverandre i forsøket på en minnelig løsning. Til dette var meningsforskjellene for store. Det ble uttrykt at forholdet mellom partene gradvis hadde blitt forsuret som følge av uenigheter om rettigheter og bruken av utmarka.

Om resultatet er partene enige om at klarhet om rettigheter i utmarka er nyttig. Formalisering av tidligere uformelle institusjoner, er en fordel for de etterkommende generasjoner. Det er likevel slik at den part som tapte i saken følgelig ikke er fornøyd med antall sauer vedkommende er berettiget til å ha på beite, mens den vinnende part er fornøyd. I etterkant av jordskiftesaken har det ikke oppstått noen nye problemer som følge av løsningen, Partene uttrykker at de følger vedtektene som ble satt og at motparten gjør det samme. Ingen av partene har noe å utsette på prosessen eller fremgangen i jordskiftesaken utover episoden som er nevnt.

5.4 JBER-2015-198949 – Fjellsbø Søndre

Det var i denne saken tydelig at konfliktnivået var høyt. På tidspunktet jordskiftesaken ble krevd, foregikk det ikke beite på noe av det omtvistede arealet. Jordskifteretten måtte sådan ta stilling til en fremtidig utnyttelse.

Et av brukene hadde vært i samme families eie gjennom generasjoner, mens de to andre ble kjøpt i 2009. De to brukene som byttet eier ble kjøpt samtidig, og var ved

hjemmelsovergangen to forskjellige driftsenheter med både bo- og driveplikt. Parten har siden den gang fått dispensasjon for de tilhørende plikter, og uttalte av hans bruk av området var svært begrenset. Partens ønske med jordskiftesaken var primært å klarlegge rettsforholdene rundt både bruksrettigheter og størrelse på utmarksteiger. Verken til jordskifterettens resultat eller behandling hadde parten noe å utsette; parten var i det store og hele fornøyd.

Parten som var født og oppvokst på bruket sitt mente på den annen side at det verken var behov for klarlegging eller jordskiftesak, da rettsforholdet var stadfestet i skylddelingsforretning fra 1863 samt muntlige avtaler eierne seg imellom. Parten uttalte at det i dag er geiter på beite og ellers noe produksjon av fôr. De delene av jordskiftesaken det var tvister om, endte i denne partens disfavør. Følgelig var parten misfornøyd med utfallet da bruksområdet for beitedyr minket. Særlig i forbindelse med jordskifterettens vurderinger av andelsfordeling i utmarka var parten uenig. Parten følte at jordskifteretten ignorerte uformelle avtaler, den faktiske bruken av området og i liten grad vektla rasjonell fremtidig utnyttelse.

Ettersom parten var født og oppvokst på sitt bruk hadde vedkommende stor kjennskap til områdets uformelle institusjoner. Det ble fortalt at på 17- og 1800-tallet var et av motpartens bruk en husmannsplass med kun tids- og behovsprøvde bruksrettigheter i utmarka. Videre at da den aktive bruken opphørte på 70-tallet, måtte rettighetene ansees bortfalt. Parten fikk ikke gjennomslag for anførselene sine i retten og var kritisk til om jordskifteretten hadde nok kompetanse om jordbruk til å ta en avgjørelse i saken. Det ble også rettet kritikk mot rettens ignorering av de uformelle institusjonene. Som kommentar til resultatet ble det uttalt at slik utmarksområdet og beiterettighetene ligger i dag, er et av beiteområdet til motparten i praksis ubrukelig. Det nevnte området ligger som en øy innenfor bnr. 1's beiteområde, uten rettigheter til ankomst. Parten hevder forsøk på å peke på dette under jordskifterettens behandling ikke ble hørt.

Rent prosessuelt hadde ingen av partene noe å utsette på rettens behandling. De uttalte at fremgangen i saken var god og at partene fikk ordet til å uttale seg om forholdene.

Kapittel 6: Drøfting

I dette kapitlet vil jeg drøfte delproblemstillingene sett i lys av oppgavens teorikapittel og den innsamlede empirien. Konkretisert vil jeg bruke dataen fra intervjuene og det teoretiske grunnlaget til å drøfte ulike problemstillinger ved en bruksordning av beiteretter. Formålet med en slik drøftelse er å vise leseren sammenhengen mellom teori og empiri, i et forsøk på å besvare problemstillingene oppgaven tar utgangspunkt i. Delproblemstillingene vil drøftes i samme rekkefølge de er listet opp innledningsvis.

6.1 Hvordan regulerer bruksordningen samarbeid og uenighet mellom partene?

Felles for de undersøkte sakene er at jordskifteretten gjennom en bruksordning har lagt til rette for en fremtidig, felles utnyttelse av beitearealene. Ved et raskt øyekast på vedtektene fra de ulike sakene ser en at de er forskjellige i innhold og størrelse. Det kan videre trekkes en sammenheng mellom antall parter og detaljstyringen i vedtektene. Sistranda- og Osensakene består av langt flere parter enn Kleivaland og Fjellsbø Søndre, på samme tid er vedtektene langt mer utfyllende i de to førstnevnte sakene. Et spørsmål som reiser seg her, er hva jordskifteretten legger til grunn i utformingen av reglene i vedtektene, og hvor uttømmende reglene er. Disposisjonsprinsippet tilsier at det er partene selv som legger føringer for hva jordskifteretten kan behandle. I Kleivaland 27 ble det fra partenes side ytret at vidstrakte regler ikke var nødvendig, en anmodning retten tok til følge. Samtidig ble det i Sistranda- og Osensakene vedtatt langt mer detaljerte regler. En forklaring på hvorfor det er slik, kan etter mitt syn ikke besvares ut ifra antallet parter alene.

Jordskifteloven stiller ingen formelle krav til hvordan vedtektene skal se ut eller hva de skal inneholde. I enhver sak om bruksordninger vil dermed vurderingen av hvorvidt det skal vedtas uttømmende eller mindre uttømmende regler være opp til jordskiftedommeren.

Kompetansen og erfaringen jordskiftedommeren innehar, samt partenes syn, vil i en vurdering

av vedtektenes innhold være de avgjørende faktorene i en skjønnsbasert avgjørelse. I en slik avgjørelse kan det være flere hensyn bak jordskiftedommerens vurdering. Eksempelvis kan bakgrunnslover som sameigelova⁸ eller beitelova i mange tilfeller fungere som pute vedtektene hviler på. Dersom det skulle oppstå konflikt blant medlemmene i en bruksordning om et punkt som ikke er dekket i vedtektene, vil bakgrunnslovene regulere partenes rettigheter.

Selv om det ikke er avdekket i undersøkelsene i denne oppgaven, kan en grunn til at en bruksordning ikke innehar uttømmende vedtekter være at jordskiftedommeren mangler erfaring eller kompetanse innenfor beitebruk. Etersom avgjørelsen om hva vedtektene skal inneholde i stor grad er skjønnsbasert, setter det krav til jordskiftedommerens kunnskap. Hvorvidt jordskiftedommere i saker om bruksordning av beiteretter har tilstrekkelig med erfaring er ikke denne oppgavens tema, men det er naturlig å tenke at ikke alle jordskiftedommere har bakgrunn fra gårdsdrift eller beitebruk.

Det er heller ikke slik at mer uttømmende vedtekter uten videre fører til mindre konflikter eller bedre samarbeid partene seg imellom. Unødig kompliserte vedtekter kan by på tolkningsproblemer for de involverte parter, og dermed være en kilde til konflikt. I mange tilfeller vil det være vanskelig å forutse hvilke problemer som kan dukke opp i et beiteområde i fremtiden. Å gi medlemmene i en bruksordning de nødvendige verktøy for å endre vedtektene etter erfaring, er en langt mer fleksibel løsning enn å gi rigide regler som er vanskelig å tilpasse etter forholdene.

Til nå er det redegjort for ulikheter i de undersøkte sakenes vedtekter, og hvorfor det er slik. Jeg anser dette som en vesentlig del av forståelsen for hvordan en bruksordning påvirker samarbeid og uenigheter partene imellom. I saker omhandlende bruksordninger skaper avhengigheten mellom ulike eiendommer og tilliggende rettigheter grunnlaget for jordskiftesakens behandling. En bruksordning fordres av sambruket mellom eiendommer: Det kreves minst to parter for at en bruksordning skal gjennomføres. Under punkt 3.4 skriver jeg om avhengighet mellom parter i en jordskiftesak og om hvordan interessekonflikter partene har med seg inn i en jordskiftesak påvirker utfallet.

Denne oppgaven har undersøkt fire jordskiftesaker hvor utfallet har vært organisatoriske regler for bruken av et beiteområde. I alle de undersøkte oppgavene har partene ønsket å beskytte sine interesser. Særlig i Kleivaland 27 og Fjellsbø Søndre sto partene langt fra

⁸ Lov om sameige av 18. juni 1965 nr. 6 (sameigelova)

hverandre både før og under rettens behandling. At de involverte partene i samtlige saker i dag følger vedtektene fastsatt av jordskifteretten, tyder på at bruksordningene må inneha en stor grad av legitimitet blant partene. Legitimiteten bruksordningen har, kan knyttes opp til uformelle og formelle regelsett. For å eksemplifisere kan en bruke tilfellet Fjellsbø Søndre. Riktignok fantes det en skylddelingsforretning fra 1863 som ga en indikasjon på formelle regler, men den faktiske bruken av området var i praksis basert på muntlige avtaler og lokal sedvane. I det øyeblikket partene bringer saken inn for jordskifteretten, flyttes spillereglene for partenes adferd inn den rettslige sfæren. En slik overgang medfører en endring i hvilke konsekvenser regelbrudd innebærer. Der brudd på uformelle regler sjeldent vil resultere i noe annet enn irrettesettelser av moralsk karakter, kan brudd på formelle regler (her vedtektene i bruksordningen) føre med seg konsekvenser av økonomisk og juridisk karakter.

Også partenes mulighet for medvirkning i utarbeidelsen av vedtektene skaper legitimitet. Der partene selv får anledning til å tilpasse vedtektene slik de ser det hensiktsmessig, gjør reglene lettere å akseptere. Dette synet kan underbygges med en sammenligning til Osen-saken, hvor partenes medvirkning i utformingen av vedtektene langt på vei forankret bruksordningens legitimitet. At partene har anledning til å påvirke jordskifterettens endelige løsning etter jskl. § 6-21, gir dog ikke retten plikt til å ta partenes anførsler til følge. Tankekorset her, er at en part som ikke føler seg hørt, kan få en negativ assosiasjon til bruksordningen.

Selv om det er slik at bruksordningen med vedtektene innehar legitimitet hos partene, er min oppfatning etter intervjuene at vedtektene i seg selv ikke nødvendigvis har skapt et godt samarbeid. Under samtalene med partene var flere inne på sakenes konfliktladde elementer eller fraværet av godt samarbeid med motparten. Dette kom tydelig frem i de to sakene hvor det kun var to parter. Uenigheter om det rettslige grunnlaget later til å fortsatt være en kilde til konflikt til tross for de vedtatte bruksordningene. Etter endt jordskiftesak vil det rettslige grunnlaget stadfestes og bruksordningens vedtekter legge føringer for partenes bruk av beiteområdet. Men jordskifteløsningen innebærer ikke nødvendigvis en løsning på konflikten eller et forbedret samarbeid med motparten.

6.2 Hvilke virkninger har bruksordningen hatt for partene?

En fellesnevner for sakene er at de har klarlagt rettsforholdene. I samtlige saker bortsett fra Sistranda, inneholdt sakene både rettsendrende og rettsfastsettende elementer. Nyttan av klare rettsforhold kan vanskelig måles i penger, men fordelene faller jevnt fordelt på alle parter

uavhengig om de har fått medhold for sine anførsler i retten eller ei. Videre er det i sakene gitt en forskjellig grad av detaljerte regler for beitebruken. Blant innholdet i vedtektene finnes det kun én fellesnevner for alle saker: beiteområdets geografiske avgrensning. En geografisk avgrensning av beiteområdet kan betraktes som en nødvendighet for å utøve beiteretten. Mer om dette under punkt 6.3.

Hva angår inngjerding av områdene innehar to av sakene, Sistranda og Fjellsbø Søndre, nærmere bestemmelser. Vedtektene i Sistranda-saken gir beitebrukeren rett og plikt til å gjerde inn området, samt bestemmelser om standarden på gjerdet. En slik plikt finnes ikke i vedtektene for Fjellsbø Søndre. Partene er her gitt en rett til å selv gjerde inn sine egne teiger dersom de finner det for godt. I de to andre sakene var beiteområdet allerede inngjerdet på tidspunktet saken ble krevd for jordskifteretten. Osen-saken har riktignok en bestemmelse som tilsier at avgiften pr. dyr hver part melder inn på beitet, skal gå til vedlikehold av det eksisterende gjerdet. Avgiften betales inn til sameielaget som avgjør hvor og når gjerdet vedlikeholdes. Kleivaland 27's manglende bestemmelser om gjerdet, tyder på at denne problemstillingen ikke ble reist ved jordskifterettens behandling. Slik jeg oppfattet det under intervjuene hadde gjerdespørsmål aldri vært et reelt problem, da en av partene alltid hadde vedlikeholdt gjerdet for egen regning.

Osen-saken er den eneste som inneholder regler for når beitesesongen begynner og slutter, hvordan justering av antall beitende dyr kan skje og om regler for bruk av sakkyndig for å vurdere belastningen på beite. Dette er også den eneste saken hvor bortleie av partenes beiterett skal foregå internt i laget før eksterne gis muligheten til å leie, og hvor partene er forpliktet til å behandle sine dyr mot parasitter. Partene har således hatt påvirkning på hvilke bestemmelser jordskifteretten vedtok, da alle disse utfordringene ble reist av partene under jordskifterettens behandling.

Sistranda-saken har en lignende tendens. Partenes innspill til jordskifterettens løsning, får det etterspillet at vedtektene inneholder detaljerte regler om de momentene som blir tatt opp. Her uttrykte grunneiere bekymringer rundt hvordan beitebrukeren skulle føre tilsyn med dyra, og om hvordan beitebruken skal avsluttes. Jordskifteretten beslutter deretter klare regler for hvordan oppsett, vedlikehold og fjerning av gjerdet skal skje. Siden partene blir hørt i de innspillene de har, skapes en følelse av eierskap til bruksordningen. For de partene i saken som tidlig i rettens behandling var skeptiske til beitebruk, kan en tenke seg at medvirkningen har skapt aksept for bruksordningen.

De mindre utfyllende vedtektene i Kleivaland 27 og Fjellsbø Søndre kan indikere at bruksordningen har vært et mindre vesentlig moment for partene i jordskiftesaken. I disse sakene har motsetningene vært langt sterkere i de rettsfastsettende delene, noe som kan tyde på at fokuset på bruksordningen forsvant i støyen fra konfliktene.

For å oppsummere hvilke virkninger bruksordningene har hatt for partene, peker klare regler for beitebruk og gjerdehold seg ut. Klare regler for beitebruken og gjerdeholdet kan bidra til å sikre en rasjonell og forsvarlig utnyttelse av utmarksarealene i lang tid fremover.

6.3 Hvilke særskilte utfordringer knytter seg til bruksordning av beiteretter?

Gjennom arbeidet med oppgaven har det dukket opp flere interessante utfordringer når det kommer til en bruksordning av beiteretter. Jordskifteretten er gitt bred kompetanse til å avgjøre hva en bruksordning kan inneholde for å bøte på utjenlige eiendomsforhold. For å kunne bøte på de utjenlige eiendomsforholdene er det en forutsetning å fastsette det rettslige grunnlaget før bruksordningen kan gjennomføres. Som nevnt står retten fritt til å iverksette en bruksordning basert på helt eller delvis enighet om rettsgrunnlaget mellom partene.

Jordskifteretten må dog avsi dom etter reglene i jskl. § 6-23 første ledd for å fastsette eiendoms- og bruksrettsforholdene slik de er, uavhengig av om partene er enige eller ikke.

Grunnen til dette er å forhindre at partene endrer mening på et senere tidspunkt i saken.

Problemene oppstår når rettsgrunnlaget helt eller delvis må baseres på uformelle institusjoner.

Beiteretter ble i mange tilfeller opprettet i en tid hvor et gårdsbruk var avhengig av å ha dyr på beite. Dersom det eneste formelle dokumentet jordskifteretten kan oppdrive er en gammel skylddelingsforretning fra 1800-tallet, gir ikke skylddelingsforretningen alltid et korrekt bilde av den faktiske bruken. Tiden etter skylddelingsforretning kan ha vært preget av muntlige avtaler fortalt fra far til sønn, uten noen formalisering gjennom et tinglyst eller matrikulert dokument. Fjellsbø Søndre er et eksempel der en part hevdet det forelå uformelle avtaler og lokal sedvane, uten å kunne vise til noen form for dokumentasjon. I et slikt tilfelle er det derfor naturlig at jordskifteretten tar en avgjørelse på bakgrunn av de faktum dokumentet gir uttrykk for. Jordskifteretten er en særdomstol og baserer sin praksis på en rekke sivilrettslige prinsipper, der målet i enhver sak er å finne det rette resultat. Dersom domstolene skulle sette samtlige påberopte anførsler om lokal sedvane foran reelle dokumenter ville det satt hele rettssystemet på prøve. For parten i Fjellsbø Søndre kan det gjerne være at vedkommende har gjengitt de faktiske forhold sant og presist, problemet er at anførselene ofte er svært vanskelige

å etterprøve. Med bakgrunn i drøftelsen mener jeg det vil veie tungt for en jordskiftedommer å se bort fra nedskrevne avtaler til fordel for muntlige, men ikke umulig. I saker hvor det ikke finnes noen form for dokumentasjon, vil det være den faktiske bruken som langt på vei legger føringer for hva jordskifteretten anser som sannsynlig.

Et annet prinsipielt spørsmål som reiser seg ved bruksordninger av beiteretter, er hva som er omtvistet ved beiteretten eller utøvelsen av den. Den geografiske avgrensningen av beiteretten er etter mitt syn en absolutt nødvendighet. Uten en geografisk avgrensning av en beiterett vil det i praksis være umulig å oppfylle vernet mot tap etter jskl. § 3-18. Påstanden kan også underbygges av at samtlige undersøkte saker i denne oppgaven innehar en geografisk avgrensning.

En annen utfordring jordskifteretten kan ta stilling til er antallet dyr på beite. I Osen-saken var bakgrunnen for kravet at enkelte av partene mente beitet ble overeksponert for dyr. Denne uenigheten ble ikke løst som følge av bruksordningen, da noen av partene fortsatt oppfatter dyretallet for høyt. Partene har riktignok i denne saken funnet en alternativ løsning som bøter på problemet, men jeg finner likevel grunn til stille spørsmål ved om det er riktig at enkelte parter ikke utnytter sin andel av beitet for å unngå konflikter. I en juridisk og økonomisk kontekst innebærer disse partenes avkall på rettighetene en urasjonell drift. Antagelsen om at enhver part i en jordskiftesak ønsker å ivareta sine interesser er fortsatt gjeldende, men løsningen partene har valgt tilsier at det økonomiske tapet de påføres ved å leie beite et annet sted, ikke veier tyngre enn å opprettholde ett godt samarbeid med de andre partene.

Bruksordningen i Osen-saken har som nevnt bestemmelser som åpner for å endre antall beitedyr etter erfaring; partene har de nødvendige verktøy til disposisjon dersom vurderingen hvilke hensyn som veier tyngst, skulle endre seg.

Kapittel 7: Oppsummerende drøftelser

Det har ikke vært noe utpreget mål å gi et klart og enkelt svar på oppgavens hovedproblemstilling. I dette siste kapittelet skal jeg oppsummere funnene jeg har gjort i arbeidet med oppgaven.

Gjennom drøftelsene av delproblemstillingene har jeg vært innom den tredelte betydningen jeg ga ordet *fungerer* innledningsvis. Ingen av vedtektene har blitt endret av partene i etterkant av jordskifterettens behandling. Vil det si at bruksordningene fungerer tilfredsstillende ut ifra partenes subjektive, juridiske og økonomiske hensyn?

Sistranda-saken fremstår i det hele som en solskinnshistorie. Den spede skepsisen til oppstart av beitebruken enkelte grunneiere hadde, har i stor grad forsvunnet. Verken under eller etter jordskifterettens behandling har det vært store uenigheter knyttet til bruksordningen.

Subjektive, økonomiske og juridiske hensyn for alle partene i saken er ivaretatt.

I Osen-saken har partene funnet en alternativ løsning til problemet med overbeite, samtidig har det ikke vært aktuelt å gå ned på antall beitedyr. En måte å se dette på, er å tenke at bruksordningen ikke har fungert tilfredsstillende for de partene som mener beitet overbelastes. Både i juridisk og økonomisk forstand kan en videre tenke at partene ikke benytter seg av sin rett til det fulle, og betaler for å ha dyr på beitet et annet sted.

Parten i Kleivaland 27 som sitter på snaue 5 % av den totale beiteretten, har veldig lite å stille opp med i en diskusjon om endring av vedtektene. Til det er maktbalansen skeiv. Satt på spissen, står den annen part fritt til å foreta de endringer som finnes for godt, dog innenfor de rammer bakgrunnlovene setter. En mangel på mulighet til å ta del i avgjørelser om endringer, skaper et platonisk forhold til bruksordningen. Uten å implisere at parten i fremtiden vil handle illojalt mot vedtektene som følge av mangel på medvirkning, kan man spekulere i om balansen slik den er i dag bidrar til et bedre forhold mellom partene.

Et tankekors ved Fjellsbø Søndre, er om teigfordelingen jordskifteretten vedtok har medført at bruksordningen fungerer. Når en parts teig isoleres fra de andre teigene, uten rett til å drive dyrene over motpartens areal, fremstår teigen som svært vanskelig å utnytte. En teig som er vanskelig å utnytte, utgjør en faktor som heller i retningen av at bruksordningen ikke fungerer tilfredsstillende for partene. Dessverre har jeg ikke lyktes å oppdrive jordskiftekartene som illustrerer fordelingen.

Mitt inntrykk er at bruksordningene, til tross for momentene nevnt i det foregående, kan sies å fungere. Legitimiteten bruksordningen medfører, skaper en tyngde partene aksepterer. En kan eksempelvis benytte Osen-saken og tenke at ettersom partene ikke ønsker å skape konflikter rundt en diskusjon om antall beitedyr, fungerer bruksordningen til å regulere beitebruksproblematikken. Det er også på det rene at en gjenganger fra intervjuene har vært fordelen med å få klarlagt grenser for eiendom og bruk av rettigheter. Et svært tungtveiende argument for at bruksordningene fungerer, er at ingen av partene i dag har direkte motsetninger mot dem.

Sakene i denne oppgaven er unge. Bruksordningene har ikke fått virke mer enn et par år. Vedtektene må gjerne må virke over flere år, før en ser effektene de har. Det kan tenkes at i sakene denne oppgaven har undersøkt, vil fremtiden by på uforutsette hendelser. For jordskifteretten understrekes her viktigheten av å gi partene mulighet til å endre vedtektene etter forholdene, men understreker på samme tid viktigheten av at partene deltar aktivt i utformingen av dem. Det er partene selv som kjenner området best, og har de beste forutsetningene til å forutse hvilke utfordringer partene kan støte på. Når jordskifterettens behandling er over, er det partene som sitter igjen med bruksordningen. Jeg lar Sevatdal (2003 s. 87) få siste ord om saken:

Moralen er: Gjennomføringa, dvs. etterlevinga vil stå sentralt i bruksordningar, og vi bør analysere problema, og basere ordninga på slike analysar ut frå både formelle og uformelle institusjonar.

Avsluttende kommentar

Bruksordning av beiteretter er nokså lite behandlet tema i nyere tid. Da arbeidet med oppgaven begynte januar 2019, var temaet nytt og uoversiktlig. I ettertid kan jeg si at det følte noe absurd at en gutt oppvokst i en drabantby skulle skrive om noe så fjernt fra komfortsonen som beiteretter. Det har vært en stor utfordring å tilegne seg ny kunnskap om et fagområde det i utdanningsløpet ikke er mye fokus på, særlig når forkunnskapene var spede. Læringsprosessen har dog vært spennende og læringsutbyttet stort. Jeg sitter igjen med kunnskap som vil følge meg livet ut.

Når det kommer til selve oppgaven, satte jeg meg tidlig mål om å intervju samtlige parter personlig. Spredningen av sakene i oppgaven vanskeliggjorde dette og medførte at de måtte utføres over telefon. Jeg har opplevd det som de fleste parter synes dette er en grei måte å bli intervjuet på, men nyanser i kroppsspråk og ansiktsuttrykk forsvinner. Mitt generelle inntrykk er at partene ikke har spesielt mye kommentarer til bruksordningen i seg selv. Særlig i sakene med mye konflikter, omhandlet store deler av samtalene momenter fra de rettsfastsettende delene. Det var en utfordring å styre partene mot elementer som var relevant for oppgaven min.

Jeg foretok tidlig en avgrensning mot saker som inneholdt interessekonflikter mellom beite og en annen type bruk. Denne oppgaven setter søkelys mot dynamikken mellom beitebrukere. Til ettertanke tror jeg en oppgave der en undersøker saker hvor beitebruk kommer i konflikt med en annen type bruk, vil være en svært spennende oppgave.

Kilder

Litteratur

- AUSTENÅ, T. 2007. Gjerde- og beitelov, med særleg vekt på gjerdeplikten. I Ravna, Ø.(red.) Areal og eiendomsrett. Oslo, Universitetsforlaget. S.
- AUSTENÅ, T. O. Ø., S. 2000. *Jordskifteloven*
Kommentarutgave, Oslo: Universitetsforlaget.
- BJERVA, Ø., HOLTH, F., REITEN, M., SKY, P. & AASEN, I. 2016. *Jordskifteloven*
Kommentarutgave, Oslo, Universitetsforlaget.
- BJERVA, Ø. & SEVATDAL, H. 2009. Jordskifte i teoretisk perspektiv. I Ravna, Ø. 2009 (red.).
Perspektiver på jordskifte, 65-90.
- BJERVA, Ø. J. 2012. *Jordskiftedomstolene i endring*.
- BUHAUG, O., MELBØ, A. & RANUM, O. 2007. Behovet for og betydningen av bruksordninger og eiendomsendrende tiltak. I Ravna, Ø.(red.) Areal og eiendomsrett. Oslo, Universitetsforlaget. S.
- FLØ, O., AUSTENÅ, T., BJØRNBET, T., JENSVOLL, A. L., MELBØ, A. K. & RANUM, O. 1996.
Bruksordninger etter jordskifteloven. In: LANDBRUKSDEPARTEMENTET (ed.). Oslo.
- HAUGE, K. B. 2017. Rammer for jordskifteretten si regulering av lag og bruksordningar. *Kart og Plan*, 77, 286-299.
- JOHANNESSEN, A., TUFTE, P. A. & CHRISTOFFERSEN, L. 2015. Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode, 4. utgave, abstrakt forlag. Oslo.
- JONES, M. & RØNNINGEN, K. 2007. Jordskifte og kulturlandskap. *Areal og eiendomsrett*.
Universitetsforlaget, Oslo, 371-390.
- KORSVOLLA, K., STEINSHOLT, H. & SEVATDAL, H. 2004. Eiendomsforhold i utmark og næringsutvikling. *Serie B, rapport B*, 1.
- LANGNES, M. 2009. Frå utskiftingsvesen til jordskifterett–jordskifterettane si historie frå 1800-talet og fram til i dag. I Ravna, Ø.(red.). *Perspektiver på jordskifte*, s, 93-137.
- MATDEPARTEMENTET, L.-O. 2013. Prop. 101 L (2012-2013) Lov om fastsetjing og endring av egedoms- og rettshøve på fast egedom m.m. (jordskiftelova).
- NIBIO 2017. Fylkesstatistikk for organisert beitebruk 1970-2017.
- REITEN, M. 2015. Nytt i ny jordskiftelov. *Kart og Plan*, 110-120.
- SEVATDAL, H. & SKY, P. K. 2003. Egedomsteori: innføring i samfunnsvitenskapleg teoritilfang for utøving av egedomsfag. Ås: *UMB-ILP*.
- SILVERMAN, D. 2015. *Interpreting qualitative data*, Sage.

- SKY, P. 2009. *Jordskiftets ulike effekter. I: Ravna Ø.(red) Perspektiver på jordskifte, Gyldendal.*
- SKY, P. K. & BJERVA, Ø. 2018. *Innføring i jordskifterett*, Oslo, Universitetsforlaget.
- STATISTISK SENTRALBYRÅ. 2019. *Gårdsbruk, jordbruksareal og husdyr, 12 februar 2019* [Online].
Available: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/stjord> [Accessed 28.12.2019].
- WINGE, N. K. 2009. *Fast eiendoms rettsforhold: kort og godt*, Universitetsforlaget.

Lovregister

- Lov om ymse beitespørsmål av 6. juni 1961 nr. 12 (beitelova)
- Lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5 (domstolsloven)
- Lov om organisering av forskningsetisk arbeid av 28. april 2017 (forskningsetikkloven)
- Lov grannegjerde av 5. mai 1961 (grannegjerdelova)
- Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. av 21. juni 2013 nr. 100 (jordskiftelova)
- Lov om jordskifte o.a. av 21. desember 1979 nr. 77
- Lov om sameige av 18. juni 1965 nr. 6 (sameigelova)
- Lov um særlege råderettar over framand eigedom av 29. november 1968 (servituttlova)

Domsregister

- Rt. 1990 s. 148
- Rt. 1995 s. 644
- Rt. 2000 s. 1119
- LH-1999-797
- LH-2006-2695
- LH-2015-82310

Lovforarbeid og annen offentlig publikasjon

- NOU (2002:09). *Jordskifterettens stilling og funksjoner*. Oslo: Landbruksdepartementet
- Prop. 101 L (2012-2013) Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. (jordskiftelova). Landbruks- og matdepartementet. Oslo.

Vedlegg

Vedlegg 1: NSD

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 129985 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt: Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 10.01.2019. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.05.2019. Årstallet må oppdateres i informasjonsskrivet.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Belinda Gloppen Helle Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Intervjuguide

1. Hva var utløsende faktorer for jordskiftesaken?
 - a) Ønsket du bruksordning eller ble saken krevd som følge av tvist om underliggende rettsforhold?
 - b) Var partene enig om at bruksordning ville løse utjenligheten?
 - c) Hvis tvist, kunne saken vært løst annerledes?
2. Hvordan fungerer ordningen i dag?
 - a) Har det dukket opp nye problemer som følge av rettens behandling?
 - b) Er det gjort endringer i vedtektene?
 - c) I så tilfelle, hvilke endringer er gjort?
3. Er det elementer ved saken du mener retten ikke løste ved behandling/ikke behandlet godt nok?
 - a) Hvis ja, hvorfor løste ikke retten disse ved behandling?
 - b) Var partene uenige om hvilke forhold retten skulle behandle?
 - c) Har de elementene som ikke ble behandlet (godt nok) ført til nye eller flere problemer i ettertid?
4. Jordskiftesaken, hva er din mening om prosessen?
 - a) Hva er din mening om tidsbruken?
 - b) Følte du at retten vektla enkelte elementer ved påstanden tyngre enn andre? I så tilfelle, hvilke?
 - c) Hvis noen av partene benyttet seg av prosessfullmektig, hvordan påvirket disse tidsbruk og resultatet av saken?

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Bruksordning etter jordskifteloven § 3-8)”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å bidra til en bedre behandling i jordskifteretten. I dette skrivet finnes det informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Våren 2019 skriver jeg min masteroppgave ved Norges Miljø og Biovitenskapelige Universitet. I forbindelse med oppgaven ønsker jeg å undersøke elementer ved din sak i jordskifteretten som kan bidra til en bedre behandling i fremtiden. Formålet med prosjektet er læring, og jeg gjør oppmerksom på at jeg ikke representerer domstolene eller har noen andre interesser utover læringen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Snorre Hestengen – student ved NMBU, institutt for eiendom og juss.

Per Kåre Sky – professor ved NMBU, institutt for eiendom og juss.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Dette brevet sendes til personer som har vært part i en jordskiftesak om bruksordning av beiteretter. I vurderingen av hvilke saker som undersøkes, er det lagt vekt på omfanget av saken. Kontaktopplysninger er hentet inn fra rettsbøker og jordskifterettene.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuer med deg om din opplevelse med jordskifteretten som domstol, og om virkningene jordskifteløsningen har fått i etterkant. Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at vi møtes etter avtale, eller gjennomfører intervjuet over telefon. Intervjuet vil ta 30-45 minutter.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Din deltagelse i prosjektet vil ikke ha noen påvirkning på saken du har vært part i.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun prosjektets ansvarlige som vil ha tilgang til personopplysninger.

Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data

Når oppgaven publiseres vil dine personopplysninger være anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.2018. Navneliste vil da slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,

å få rettet personopplysninger om deg,

få slettet personopplysninger om deg,

få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og

å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Snorre Hestengen eller Per Kåre Sky

41496490

67231242

Snhe@nmbu.no

Per.sky@nmbu.no

Med vennlig hilsen

Per Kåre Sky

Snorre Hestengen

Prosjektansvarlig

Student

(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Bruksordning av beiteretter etter jskl. § 3-8» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet 15.05.2018

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

BRUKSORDNINGSREGLER FOR «ØRNBERGET» BEITEOMRÅDE

§ 1. BEITEOMRÅDET

Yttergrensa for «Ørnberget» beiteområde beskrives slik:

Fra sørvestre kant av Skjellbrutjønnna og vestover til sørøstre bukt av Skjeldbruvatnet. Deretter over vatnet til nordvestre bukt og vestover til nordøstre bukt av Langvatnet. Så etter vatnet til sørøstre bukt og deretter sørøstover til Vester Mjøvatnet. Følger vatnet litt vestover og går deretter sørover til nordre bukt i Holmvatnet og over dette til søndre bukt. Deretter videre mot sør til Holmvasstjønnna, over denne og videre mot sør til nordvestre bukt av Stutvatnet. Så over søndre del av vatnet til den sørvestlige bukta og videre sørøstover til sørvestre ende på Vobbsjøen og langsetter denne til nordøstlige ende. Videre nordøstover til sørvestlige bukt av Keisvatnet og over dette til den nordøstligste bukt. Videre nordøstover langs et par mindre tjønner til søndre side av Korsvatnet og over dette til nordre side og videre nordover Årlidalsvatnet og over dette til den nordøstre bukt. Til slutt nordover langs eksisterende gjerde til Skjellbrutjønnna.

Området er vist på vedlagt kart M 1: 25.000

§ 2. BEITERETT

Eier av Movoll gård, gnr. 27 bnr. 20 m/fl.: **Raymond Sandvik**, heretter benevnt som **beitebrukeren**, gis vederlagsfri rett til å leie og utnytte utmarksbeitet innenfor det definerte beiteområdet i § 1, hvilket tilsvarer det tidligere organiserte beiteområdet fra 1970-tallet.

Det er kun retten til beite som med dette stilles til disposisjon for beitebrukeren. Alle øvrige rettigheter til å utnytte utmarka og grunneiendommene tilhører grunneierne som før.

§ 3. LEIETID

Beitebrukeren har rett til å benytte hele beiteområdet i 10 år fra det tidspunkt bruksordningsreglene trår i kraft, jf. jordskifteloven § 4. Deretter med en automatisk forlengelse inntil ny bruksordningssak blir krevd for jordskifteretten.

Det er gitt konsesjon til leie av beite for mer enn 10 år jf. konsesjonsloven § 3. Dette i henhold til vedtak i Frøya kommune, datert 18. januar 2013.

§ 4. GJERDING

Beitebrukeren har rett og plikt til å gjerde inn hele beiteområdet. Til gjerde skal brukes sauenetting eventuelt med en tråd eller bord over.

Beiteområdet kan deles i to deler ved hjelp av et nytt gjerde på følgende strekninger:

Fra østre bukt av Vester Mjøvatnet og østover til Auster Mjøvatnet, over søndre del av dette og deretter sørover til Auster Flatvatnet. Videre en strekning sørøstover sør for Teinvatnet og til Hestvatnet og langs dette til Korsvatnet. Gjerdetraséen er inntegnet på vedlagte kart.

Etter samråd med Frøya turlag, plikter beitebrukeren å sette opp et gjerde rundt trimhytta til Turlaget. Men gjerdet skal settes opp kun dersom det er ønskelig for bruken av området rundt trimhytta, som ligger like øst for Storhestvatnet.

Alle gjerdestrekninger skal ha funksjonelle grunder og overganger på de stier som er i vanlig bruk. I tillegg skal det settes opp overgangsmuligheter der det er lange strekk i gjerdet.

§ 5. RETT TIL ATKOMST

Beitebrukeren har innen beiteområdet rett til å ferdes over grunneiernes eiendommer for nødvendig transport. Slik transport skal så langt som mulig foregå på en årstid der det ikke oppstår skade. Eventuelle skader skal gjenopprettes eller eventuelt erstattes av den som har forvoldt skaden.

§ 6. TILSYN AV BEITEBRUKEN OG GJERDER

Beitebrukeren plikter å føre jevnlig tilsyn med beitedyrene i henhold til gjeldende regler og forskrifter på området. Han har også ansvar for at alle gjerdestrekninger holdes i forskriftsmessig stand til enhver tid.

§ 7. AVLUTNING AV BEITEBRUKEN

Når beitebruken skal avsluttes er beitebrukeren ansvarlig for fjerning og opprydding av gjerdet. Dette bør i tilfelle gjøres snarest mulig, og arbeidet skal være ferdig utført innen to år

etter at beitebruken er avsluttet. Dersom dette ikke blir gjort inne gitt frist, kan grunneierne gjøre dette på beitebrukeren sin bekostning.

Vedlegg 5: Vedtekter JSTE-2015-197830 – Osen

Beiteordning gjelder for fellesareal på bnr. 20 i Osen. Arealet er på om lag 10 000 daa.

1. Beiteordningen administreres gjennom sameierlaget. Ved avstemning gjelder andelene i punkt 3.
2. I alt kan slippes ut 350 antall sau i utmarka i perioden juni – august. Ordningen gjelder også for storfe med forholdstall 1 storfe pr. 5 sau. Antall storfe begrenses oppad til 50 og deles om nødvendig etter andeler i sameiet. Dyr som slippes på beite skal behandles mot parasitter.
3. Dersom to eller flere vil utnytte beitet samtidig gjelder tallene under. Dersom grunneierlaget vedtar endring i totalt antall sau justeres tabellen prosentvis.

Andelene er jfr. sak-19-2014 ved Nord-Trøndelag jordskifterett antall beitedyr i kolonne 4 er beregnet ut fra eierandel og 350 sau.

Gnr.	Bnr.	Eierandel %	Ant. sau
20	2	15,14	53
20	4 og 7	12,27	43
20	5	9,02	32
20	10	3,16	11
20	13	12,04	42
20	14	13,27	47
20	15	6,31	22
20	20	1,41	5
20	21	1,41	5
20	24	0,39	1
20	26	21,52	75
20	27	4,06	14
Sum		100	350

Avstemninger som er nødvendig i denne bruksordning skjer etter andelene ovenfor.

4. Antall dyr som skal slippes meldes sameieierlagets styre innen 1. april. Det betales til grunneierlaget kr 250.- pr. storfe, og kr 50 pr. sau for å beite i utmarka for innmeldte dyr. Pengene går til gjerdehold. Beløpet indeksreguleres hvert femte år etter konsumprisindeksen.
5. Sameielaget undersøker belastningen på beitet og tilvekst på dyra hver andre høst, første gang etter første beitesesong. Sameierlaget kan med vanlig flertall beslutte å bruke en ekstern fagperson til å vurdere beitegrunnet.
6. Sameielaget kan sette nytt totalt antall beitedyr etter undersøkelse jfr. punkt 5 i årsmøtet ved vanlig flertall. Antall dyr pr. bruk regnes da på nytt etter andel.
7. Den som leier jord internt i sameie, kan disponere dyretall for eiendommen som leies når grunneier selv ikke bruker denne. Slik utleie meldes styret i sameielaget innen 1. april før beitesesongen starter. Ledig kapasitet i beiteområdet skal årsmøtet tildele andre andelshaverne som har meldt interesse. Dersom flere er interessert deles gjenværende dyr etter andeler innbyrdes mellom interessentene.
8. Er det ledig kapasitet i forhold til fastsatt antall dyr ved intern bruk kan et flertall i sameielaget vedta å leie ut beite til eksterne mot vederlag

Vedlegg 6: Vedtekter JSTA-2015-198564 – Kleivaland 27

1. Gnr. 42 bnr. 1, 2, 6 og 9 kan slippe maksimalt 190 sauer med lam på beite i gården Kleivalands østre heiområde, inntatt i matrikkelen som gnr. 42 bnr. 9.
2. Gnr. 42 bnr. 4 kan slippe maksimalt 10 sauer med lam på beite i gården Kleivalands østre heiområde, inntatt i matrikkelen som gnr. 42 bnr. 9
3. Antallet beitedyr etter pkt. 1 og 2 gjelder uavhengig av om brukene slipper egne sauer på beite eller leier beitet bort til andre.
4. Jordskiftekostnadene fordeles med 95,21% (7 370 kr.) på eier av gnr. 42 bnr. 1, 2, 6 og 9 og 4,79% (370 kr) på eier av gnr. 42 bnr. 4

Vedlegg 7: Vedtekter JBER-2015-198949 – Fjellsbø Søndre

1. Inngjerding og beite på særskilte deler av sameiet mellom gnr. 49 bnr. 1, 2 og 3:

- A. Eier av gnr. 49 bnr. 1 kan for egen regning sette opp gjerde og ha beitedyr på hele eller deler av området som er vist med lysegrønn farge på jordskiftekartet. Eier av gnr. 49 bnr. 2 og 3 kan ikke sende beitedyr inn på dette området hvis gjerde er satt opp.
- B. Eier av gnr. 49 bnr. 2 og 3 kan for egen regning sette opp gjerde og ha beitedyr på hele eller deler av området som er vist med mørkegrønn farge på jordskiftekartet. Eier av gnr. 49 bnr. 1 kan ikke sende beitedyr inn på dette området hvis gjerde er satt opp.

2. Grinder:

I alle nye gjerder, jf. punkt 1A og 1B, må det settes opp grinder som sikrer tilkomst for dyr, folk og traktor der det er naturlig.

3. Vederlag for gjerde som blir felles:

Dersom gjerde som er satt opp av en av eierne alene blir tatt i bruk som del av gjerde for den andre eieren, jf. punkt 1, skal det betales vederlag til den som satte opp gjerdet

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway